

К. ГОРДІЄНКО

СЛАВГОРОД¹⁾

Бродять уми в Славгороді. Старий актив селища — дід Каракай, Триндиричка — в сфері громадського життя. Віком нижче стоїть голова земельної громади Щусь, та чи не вище громадською енергією, завзяттям. Разом — про деякі милі звичай славгородські. І наша дійсність не без чудес.

Лише над славгородськими ланами задзвеніла перша пісня жайворонка, одержано циркуляра Окрвику — в Славгороді скликано сходку.

Недільного сонячного дня, не встигли навіть славгородці по обіді перехриститися, — на дзвіниці вдарили в дзвона — гунав у кожную хату тупий гук той (перед тим голова сільради надіслав до церковного старости бомагу: „На прохання сільради, пропонується вам негайно вдарити в дзвона“) — на сходку. Перед тим, ще виконавці, по сотнях, оголошували: важливі справи — посівкампанія. Недбало махали руками: е, мовляв, засіємо і без сходки! — Будуть насіння давати, кредит на машини. — „Над цим треба помаракувати“. — То ж, зачувши того дзвона, дехто ліг спати, а дехто, взявши ціпка в руки, поважно потяг до сільради (або, як ще називають — „думи“). Зусіх кутків, завулків — Веселої гори, Смітниківки, Крученого Яру, Лисогірки, Кургану — чвалав люд славгородський; паркий дух олії, дьогтю, громадської думки густо стелився побіля сільради. Парувала земля... Лиця врочисто світилися... До обіду сподівалися дощу — гремів перший весняний грім. Дід Каракай ще по рибу збирався — сукав волосні на подвір'ї з молодшою дочкою (що, до речі, дратувалася: не пустили до сельбуду). — „Пішов геть, чорти б тебе взяли!“ — гримнула дочка на „Руслана“, що під ногами крутився. А грім — тарарах! А дід: „чого ти чортихаєшся, чорти б тебе взяли! Грім гремить, а вона чортихається! А каглу закрили?“ Аж дощу таки не було — покравав маленький, прибив подекуди вуличну порохняву весняну. Засяло вмите сонце, блищали дахи. Густо пахло землею. Гурт селян попідпірав паркани біля сільради, гомонів про справи сільські, господарчі. Ось що про це писав сількор „Око“

¹⁾ Див. „Гарт“ №№ 2, 3.

Славгород

до окружної газети: „кожен розумів, що виконує свій обов'язок, твердо пам'ятаючи, що він вільно працює в вільній і оновленій країні, що його праця не пропаде марно, а піде на користь та добробут усіх працюючих. Це написано було на обличчях селян. На насуплених, вусатих, пописаних зморшками трудового життя лицях було написано: працюй, і твоя праця не пропаде марно, бо вже нема поміщика, капіталіста-визискувача твоєї праці, ти вільний владар своїх земель, продукта праці своєї. Все це було написано на вусатих, подзьобаних лицях“...

Сиділи на дубках, спиралися на коновязь, стояли, а то й сиділи на землі насуплені, добросердешні, волохаті, мляві, заклопотані, жвавві, думали думу глибоку — про англійську політику, квашені кислці. Особливо жвавві дискусії точилися навколо громадського бугая. Критика здорова, поважна і безхибна. Чимало також було балачок про новий побут та ремонт злучного пункту. Думок — гострих, рішучих. Про політику, скріплення яру, англійських твердолюбих, скотарські товариства, англійських свиней... Чого, чого тільки не наговорено? На які тільки теми? Дід Приблуда говорив про школу, глибокі колодязі, цистерни знаннів радянських учнів. Молода, русява вчителька — член сільради (недавно з ІНО) бідкалася чорновусому страх'агенту: „ну як ти його опишеш? Вивели її з хліва, а з нею дванадцяттеро поросятток — по два місяці такі маленькі, біленькі, кувікають так хороше, бігають навколо, рожевими рильцями товкмачать, до морди все силкуються дістати, такі дрібненькі-дрібненькі... ну як же ти його опишеш?“ Гомоніли, мовчали, зідхали, позіхали, ждали сходки. Славгородці — люд поважний — чвалають на сходку громадські справи вирішувати, мов воли до цукроварні по жом. Поважно, спроквола наближалися, прилучалися до гуртів, слухали, собі гомоніли, думки просівали, смоктали слова, крутили справи, — дільно, обережно, мов сипали махри сусідові на „козячу ніжку“. На колодці вряд сиділи... Е! Тут, що не постать — то портрет, що не чинарка — то постать. Засмалені мудрістю сиві бороди! — Дід Триндиричка — почесний громадський діяч — літа лише надавали йому громадського завзяття (хто бугая для громади придбав?), невтомний і незамінимий радник на сходці, до його тверезої, збагаченої життєвим досвідом думки (хто подав ініціативу викопати копанку мочити коноплі?) всі прислухалися — всі підписувалися за дідовою радою чи то в справі контрактації буряка, — що до участі в демонстрації, — в справі використання патоки, жому... Кожне слово дідове авторитет тут (волячи добра — то він подав думку незаможним зорганізувати артіль для перевозки вапна на церкві). Ось хто такий був дід Триндиричка, народній радник.

Дід, не зважаючи на свої літа, брав активну участь в революції: ще й досі він носить штани з гумового плаща, що в маєткові придбав. Багато лиха зазнав дід за життя своє, многотрудове. Вперту боротьбу вів за правее діло. Дід Триндиричка, що був полісовщиком та лановим ще за часів Сорокасобаки, і тепер служив громаді — за сторожа в селянському лісі був, з енергією та завзяттям провадив боротьбу із свавільною порубкою. Одног сонячного дня, ідучи просікою, дід побачив на дубку напис: „Мартин Триндиричка — сьогодні тобі смерть“. На другому дубку: „заклинемо тобі руки в пень“. Хоч і який там уже був завзятий дід, а все ж хотілося на старості ще трохи пожити. Тому він кинув полісовське діло (злі язика плещуть, ніби - то поріділи просіки не без участі дідової) і його обрано за сторожа до церкви. Дід з честю виконував і тут свої обов'язки. Страшенно полюбив дід свічку божу. Нагрієш, бувало, кінчик, стромийш у кварту, дивись, який семигривеник за тиждень і прилипне. Коли церква згоріла, діда обрано, що єдиний розумівся, між иншим, на рахівництві (це було величезним козирем на сходці), за голову ревізійної комісії славгородської сільради (да, дід чудово ще робив хрести з льоду, на водохрещта. Витеше, бувало, налой зробити, усе буряковим квасом покрасить, синькою — краса!). Це було тоді, коли з дідом сталося щось таке жахливе, несподіване, що від одної згадки йому й тепер дух забива, волосся вгору устає! А сталося ось що: весняного чудового дня, коли лаштував дід синові воза на ярмарок — він забув, уявить собі, забув, як зав'язати шворку! Довго, після того, мов у тумані, блукав дід. А дід бувалий! Чого тільки на віку своєму не забачив, не зазнав? Скільки лиха, утисків? Ще в перші роки революції дід на сходці палко обороняв ліси обчеські, та, на лихо, не зміг здолати представника з центру. Міцно запала ця образа в уперту голову дідову. Ідучи з сходки, потім другого дня на ярмарку, він наспівував сумним голосом:

„Черемушанське — не наше,
Вільхове — не наше
І Оникінське — не наше.
А де ж буде наше?“

Діда тоді, як за контр-революцію, притягнуто було до відповідальности. Мабуть і суд був би, так спасибі синкові — визволив. Старший синок діда Триндирички... Не нахвалиться, бувало, дід на синка свого. — Герой! Ну ж і герой! Плечі — во! Голос — мов з кадуба! А ходить! — мов по воді! Ех! А відважний! Смільчак! Вже другий рік баштан держить! Отакий був старший синок діда. Молодший в міліціонерах служив — у Козіївці на ярмарку буйну

голову зложив. Пригадає все дід, немов учора було... В глибокому горі ішов дід за домовиною. — „Ой, сину мій, сину,“ — тужив дід. — „Не плач, дідусю, — втішав його Люшня, — твій син помер славною смертю“. — „Бодай вже вас“ — у невтішному горі махнув рукою дід, — „казав, сукин-сину, не ходи, так ні, не послухав... Тепер вони будуть чай пити, а ти... сину мій, сукин сину“...

То ж такий був дід Триндиричка, мов старий корч глибоко вріс у громадську товщу села.

Дід Каракай (читач ще, певне, не забув діда?) — давній приятель Триндирички — не менш почесна людина в Славгороді, — взятий баштанник, палкий громадський діяч, природний філософ (хто краще за його раду, яку дасть на сході, кабанця вихалаштає?), сивобородий мрійник (а шкуру з теляти хто краще його здере?). Літа теж ані трохи не позбавили його громадської активності, навпаки, навіть збагатили, він зміг би навіть, якби належне устаткування, сам, власноручно вичиняти шкури — за молодих літ чинбарював навіть, та тепер уже старість, руки послабли, зате на сході дід виступав як! — завжди перший слово бере, ніхто його не переговорює — хіба, що дід Триндиричка і то... Палка якомсь суперечка між славгородцями завелася — хто кого перебалака — дід Триндиричка діда Каракая, чи навпаки. Одні були тієї думки, що дід Каракай — діда Триндиричку, а другі — Триндиричка — діда Каракая; на думку ж третіх — діди обидва гарно балакали, нарівні. То ж не нам тут суддею бути, читач скоро сам матиме нагоду переконатися в тім. Отже, не зважаючи на літа свої, дід Каракай на згорблених життям кістлявих плечах носив важкі громадські обов'язки (член ревізійної комісії славгородської сільради, незмінний ходак у земельних справах) так само завзято, мов мішав ячні висівки з вареною картоплею та буряком. Дід парив мудру голову в заячій шапці на сонці, розповідав у гурті, що обліпив його, мов рій приломок, цікаву новину... „Пригода в Чаколапівці“ — так би можна назвати це фантастичне, а разом — дід у цьому божився — достоїнно правдиве оповідання (сам полтавський страх-агент, що був на козіївському ярмарку, розповідав дідові про це, а він же брехати не стане). Пригода ця збурила весь чесний люд чаколапівський (Чаколапівка — велетенське селище між ярами, балками — на Полтавщині, що з давніх-давен, відомо, вславлена всілякими чудесами, старовинними монастирями, відьмами, а тепер навіть — електростанціями), околиці села, шкереберть перевернула всі надбання нової культури, так, що навіть один комсомолец палкий антирелігійник (той, що в батюшки вкрав курку) прибіг до комосередку, здав квитка та й скрикнув: єсть таки бог на світі! Пригода ця ще

К. Гордієнко

більш уславила благочестиве селище (славгородська дівчина аж ніяк не вийде туди заміж і хлопець дівчини не візьме відтам, ну ніяк! — там, кажуть, усі тини закаляні! А хто жениться на чаколапівщині — на сміх і глум візьмуть: вона тобі, кажуть, усі тини глиною та кізяком замурує!). Єсть села на нашій сонячній Україні! Де вони тільки беруться? Пригоди та чудеса там квітнуть, мов луки по весні.

Глупої ночі, — каже дід, — коли вдарили великодні дзвони (дід на хвилинку зробив павзу, немов заслухався), поїхав чаколапівський селянин паски святити. В яру на його напали бандити, звязали, кинули в яму, а сами сіли на воза та й поїхали („ги“ каже дід Триндиричка). Як воно вже там сталося, — веде далі дід Каракай, — що розвязався той Макуха (всі зацікавили, розуміючи, що настає напружена хвилина) — чи звязали його зле, чи, може, мотузок перервався, а тільки вистежив він тих бандитів (він, може, і не простежив би, та шина на колесі лопнула, за три верстви було чути таракання), що приїхали край села до хати під бляшаним дахом, розпряглися, як дома, стали ждати господаря (а господаря не було дома — пішов з жінкою паски святити). Макуха отой тоді мерщій до міліції (запам'ятав подвір'я добре — ще й клуня з фронтоном, нова)... Прийшла міліція, бандити побачили та у вікно і втекли.

— Ги! — каже дід Триндиричка.

— Утекли! — зідхнув глибоко кирпатий селянин.

Тут гурт почав був жваво гомоніти про політику, на всі боки обмірковувати, та коли дід Каракай згадав про коней, всі враз стихли.

Був суд: того, що переховував конокрадів, засудили на три роки...

— Через рік вернеться, — недбало, переконано сказав дід Триндиричка.

— А то й через шість місяців, — також недбало додав сусіда.

— А то й через шість місяців, — погодився кирпатий селянин.

... Ну ніяк не хотів виказати спільників! Каже: нічого знати не знаю. А що ж то за люде? питають. — Не знаю, — каже. А коней господар, звісно, забрав.

Сиділи всі мовчки, немов посмутніли з цього щасливого кінця, мов нічого було сказати.

Та це лише передмова (о, дід майстерно вмів розповідати!).

Забрав ото господар, отой Макуха, коней та й сам не радий.

Ги! — дивується дід Триндиричка.

Чого ж бо то?..

Всі зашморгали: що то, мовляв, за причина, що коням своїм не радий?

Славгород

Присуваються ближче, набирають багато повітря, мов збираючись пірнути в глибини мудрих речей дідових і вже як почав дід! — ніхто пари з вуст — тільки і встигали, що — кліпати очима, хлопати ротом та зідхати глибоко, вражено.

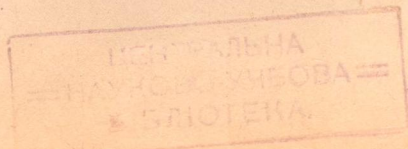
З тої пори, — вів далі дід, — пропала моя головонька! — як почала його, отого Макуху, нечиста сила маяти, як почала! Що-ночі на горищі щось товчється та шкребе, та шкребе, а то свище та виє... Гупа в стіни, сміється та страшно так зубами скрегоче, що аж мороз по-за шкурою йде. Кликали вже сусідів ночувати, одного навіть мисливця, а що то вже за сміливий народ нема що й говорити, так ніхто не пішов, усі бояться, а один мисливець як переночував (не той, а другий), то вранці, мов мертвяк блідий, з хати вийшов. Ну, що не зроби, що не вдіє отой Макуха, — жінка хліба напече — розріжуть — наспіл з кізяком. Їсти наварять — нечистий попелу насипле. В коморі мішок крупчатки стояв — кинулися — сама полова. Всю картоплю в льоху потовкло та погризло. Пшона було трохи — почорніло. На горищі полова зсипана була — мишей накидало. Або шмаття випере жінка, повісить на подвір'ї — нечиста сила геть чисто засипе золою, потопче, пожвакає, закаляє. Старий був шапку на ярмарку купив, у скриню сховав — кинувся на хрестини їхати — нема шапки. Потім, коли вивозили гній у поле — так найшли — згнила та шапка. А то, бувало, тин займеться ні з того, ні з сього. Тільки що виносила жінка золу — нема нічого; прийде до хати — дивись, стіжок соломи зайнявся. Рибу якомсь отой Макуха сіттю ловив — так морочило з досвіта, з самого досвіта морочило, плутало, водило — вже люди худобу вивели напувати так раду дали. Наварила якомсь у неділю жінка вареників — сіли за стіл, а від них гасом тхне. А то олії, бувало, нечистий налле в молоко, соли жменю насипле. Розорився, вкрай розорився отой Макуха. Все на нівець перевелось. Ось що воно на світі діється...

Глибоко, важко зідхнув люд не в силі збагнути загадкової пригоди. Невиразні думки, мов би хто довбнею по голові гупнув, товклися в головах, думки в рівчаку загрузли...

Лише в діда Каракая голова ясна: „то ж воно так, часом конокради на людей туману напустять“ — мов добрий геній виводив дід ваплутані думки безпорадні з хаотичного кружляння. — Кажуть, свічка є така: обійде тричі навколо хати — що хоче зробіть — спатимете, мов убитий — хата займеться — не прокинитесь...

— Що воно тепер за політика? — розвів дід Триндиричка руками, — ніяк не втну. Ну, хай вже бога нема...

Вузувата рука оповідача мимовільно якомсь зробила рух, мов смикнула за мотузочка: панькаються з отими конокрадами, панькаються...

К. Гордієнко

— Раніш, як надінеш, було, колесо на шию,
та санки літом попотяга,
борону поповолоче,
п'яти розпеченою кочергою почешуть,—
то воно і коні ночували в хлівах,
і люди вечеряли на столі...

А тепер:

як посадять їх у ДОПР той,—
то їм і спектаклі,
і яловичина,
і до лазні, що-не тижня водять!

Дід Каракай — володар думки громадської, народній радник,
дай боже йому здоров'я.

Гомонить люд, похитує кострубатими, мудрими головами, думає глибоку думу, крає політику, заводить державні реформи, фільтрує суспільство, починає душу словами, ще більш охоче, ніж кишки гречаною кашою.

Остеронь, біля хліва, другий гурт оточив славетного голову земельної громади Щуся, що, будши ще унтер-офіцером, виїздив усі кордони, скрізь побував, усього надивився, то ж розповідав тепер дивовижні речі про чужі краї:

... в Німеччині-то дороги пообсаджувані скрізь яблунями, і ніхто тобі не зірве... На дорозі лежатиме — не візьме. А їдуть на станцію—корму для коней не беруть, ні. Приїздить додому, то він уже від ясел не відійде, аж поки скотину не нагодує. Скотина їсть, а він стоїть. А що вже шляхи—мов скло... Та що вже на станції чисто—в нас у хаті не буде так, та й чому ж і не бути—коли корму, сіна, чи там вівса з собою не беруть...

Присутні глибоко зідхали, похитували головами, обвисали вуса в задумі, мов у борщ намочені.

... Був і в Австрії... Пригадує, біля Дріатического моря то на Юрія колос жито викинуло. Ще товариш з Києва був, то він і каже йому: дивись, Іване...

— Що то воно культура!—глибокодумно зауважує хтось.

... В Італії... перлового супу, чи кулішу там не варять, ні! Кукурудза в полі стоїть, весь час стоїть, то ламають, варять та їдять. А води не п'ють, ні! Замість води вино п'ють...

— Ось добро!—блаженно світліють лица...

... А що вже дівочки!—причмокує, мружиться, махає рукою Щусь, бо не вистачає йому слів,—ов-ва!

При цих словах старі поблажливо чмихають в бороду, молоді пирскають у вуса...

Бісів той Щусь! Де він тільки не побував? Чого тільки не забачив? То ж не дарма він тепер верховодить усією громадою, крутить людом, мов пишним чорнявим усом. Та й досвід який! Сказати легко — об'їздив усі краї! Хто в земельних справах більш його тямиться? Хто кращих дубків собі в лісі вибере, кращий клапоть луків прибере? — Стукне молотком — ліс рубають, возять, з жалібним стогоном падають столітні дуби, — покладе молотка в кешеню — ліс росте, буяє, пташки співають, — пишний, дубовий, будівельний ліс. Та такий вже густий дубовий дух у тому лісі, що коли б то не вертався відтіля Щусь — чи вдень чи вночі — голова так і кружиться, ноги заплітаються, сам синій, мов бузина. Ходить з молотком, мов чарівник з магичною паличкою. Під його владою всі пеньки. Молотком стукне — сокири гатять, пеньки трощать, аж долина гуде! Молоток — у кешеню — пеньки стоять, понурі, мовчазні, і тільки пташки мостять собі кубельця в дуплах, звеселяють померхле життя байраче. А може хто знає де випас буде? — Махне рукою — толока, лясне в долоні — лани буяють, жайворонок співає, гречка цвіте, овес, ячмінь колос викидає, а худоба пасеться в лісі. Вся громада в його руці. Щусь знає, кому кращий клапоть луків нарізати, а кого осокою та явором самим наділити. Може дозволити навіть тополям на великім Полтавськiм шляху рости. Хто виклопатав у столиці грамоту, що Славгород — село, а не місто — ослободив громаду від зайвих податків? Як би не хвилювалася громада, як би не голосувала — чи то за бугая, страховки — Щусь тільки гляне — мовчать. Сам голова сільради (а що то вже за впливова людина — відомо) перед ним пасує. Якось зимою на весіллі гуляв Щусь (і що то за весілля без голови земельної громади?), сидів проти молоді. Чарівна усмішка червона прикрашала лице дівоче ще більш, ніж вінок яскравобарвний, шовкові бинди та оксамитова керсетка, що облягала стрункий дівочий стан молоді. Молода була сором'язна, на радість чоловіків, що задля зайвої чарки ладні осипнути — в запалі надривали горлянки вигуками „гірка“, дико верещали, розпалюючи млосність масного поцілунка, заливали оскому чаркою. Молода чи не молода спричинилася до того — проте, випито було чимало — музика, танці запалювали душу бурхливим чуттям, набрякали електроенергією кулаки Щуся, що в ентузіязмі гупав у дебели спина сусідів, метався, ходором ходив на потіху гостей, що з диким галасом „голова гуляє“ в екстазі кружляли навколо його і він у центрі їх, мов сонце в колі своїх планет — вистукував, викаблучував... В момент розпалених гульбою душ,

К. Гордієнко

розхристаних почувань (розгулялася душа українська!), нахабна рука виконавця, холодна, мов льод, сунула повістку Щусеві: „з'явиться негайно на пленум сільради“. Та й ще хто підписав? — Сам Кривохата — голова сільради. Щусь обурився. Марудне чоло тер. Тоді гукнув: мерщій чорнила! Весілля було перервано, замовкла гармонія, спинилися танцюристи, перестали жвакати, смокати, сьорбати щелепи, всі з острахом, насторожено обступили Щуся, що важно, мов міністр, сів за стола, де господиня клопотливо прибрала кістки з драглів, узвару, шкоринки хліба — щирою рукою змела додолу. Кинулися по чорнило — і де тільки не шукали? — в стайні, коморі — все перекинули, все перевернули — ніде нема! — Нечиста його сила знає де воно, — щиро дивувалася господиня: було ж, на власні очі бачила... Зрештою, найшли... Власне — не чорнило, — воно то було, — соромливо виправдувалася господиня, — ще коли чоловік з Манчжурії вернувся, то привіз цілу пляшку, — не без гордощів зазначила, — та на лихо діти випили, — безпорадно розвела руками. — Ось у мене є, — кинувся сусіда, поважно беручись за шапку (задля такого дорогого гостя, як голова земгромади, він ладен і не на таку послугу). Всі нетерпляче чекали — люди ще більш, ніж пляшки, — нерішуче смоктали, кривилися, чавкали, чмихали, не сміливо всміхались, червоніли, пітніли. Щусь глибокодумно крутив жорсткого вуса, аж поки не вернувся сусіда. Господиня, гості, господар до його: ну що? Сусіда відкашлявся, обвів розпарені лиця спокійним поглядом... — Ще коли 6-й гусарський полк переходив Збруч, — не гуланський, а гусарський — в гуланським молодший брат його служив — носили вони сині штани, а гусари червоні, — пригадує, літом це було, косовиця в них почалася, він ще каже приятелю з Полтавщини: дивись, як у них косять — кумедно покіс кладуть, — так придбав був чорнильницю, власне австріячка йому подарувала, її чоловік теж на війні був, хороша така із срібною покришкою з орлом...

Глибокий стогін виліз із десяти грудей: де ж чорнило?

Адже він і каже, — невдоволено низав ставними плечима чолові'яга, — австріячка подарувала йому чорнильницю, така молода, красива, щоб з дороги листи писав, то він і привіз її з собою, разом з самоваром з-під самого Перемишля, такого самовара мабуть у всьому селі не найдуть, на комоді стоїть, як захочуть, він їм покаже...

Пукастою досадою пирскнуло з двадцяти очей: де ж та чорнильниця? Чолов'яга недоуміло розвів руками: то ж він і каже — самовар зостався, а чорнильниця хто зна де, чи...

На нього замахали руками: годі! Клопотом набрякали лиця. Перебрали ще всіх сусідів. Послужливий чолові'яга тут же згадав: у яру єсть

там один кривий—горілка, кисліці є в його, та не знатиме, чи чорнило... Раптом лиця просвітлили: а вчитель? То ж поблизу їх живе вчитель. І як це нікому не здумалось? В нього - то вже напевне є чорнило. Кого ж послати? Виконавця ж і послати. Дали чарку на дорогу, виконавець хильнув, на хвилинку замислився, глибокодумно зауважив „пішла“—почвалав закусюючи солоним огірком. Знов нетерпляче томління, господар ніяково брязка пляшками, господиня мискама совга—запрошують—та нікому не йде в глотку питво те. Дехто згадав, що снігу в цьому році випало багато, худоба худа і ціни на жито низькі. Та всі враз стрепенулися, нагострилися, коли загавкав собака. Зідхнули полегшено, глибоко—виконавець. — Ну, що, як? — Виконавець, поважно здіймаючи шапку, не кваплячись розповідав: приїхав ото інспектор з округи, переполоху на всіх нагнав, відчиту зажадав, так що вчитель на засіданні педради і тому чорнила не дав, а дала Явдоха, що в його за наймичку служить, — витяг він з кешені чорнильницю і переможно поглядав на всіх. Виконавцеві справили бурхливу овацію, господиня піднесла власноручно чарку...

Отут-то почалося! Щусь зразу як вмакне перо в чорнило! Всі наволом облягли, дихали в потилицю, розпарювали уяву Щусеву. — Пиши,— каже сусіда, яхидно примруживши праве око. — Не заважай,— каже Щусь—тоді зразу перо в чорнило! Молодичі дух притаїли, підводилися на шпиньки, в захваті налягали грудьми на широкі спини. Шалена радість обняла всіх, трояндами вигравала на спітнілих лицах жіночих. Затаєні, веселі думи забруднили куточки вуст.

— Пиши, — каже чолов'яга, хитро моргнувши колючим усом. — Не заважай,— каже Щусь („не заважай“,— кажуть усі), та як почав пером мотати над папером, як почав! Всі так і завмерли. Думки каскадом били в його голову і він не знав з якої починати. Коли ж, нарешті, заскрипіло перо, закапали літери—перестали битися серця. Вдоволено відхекуючись, витираючи спітніле, марудне чоло, Щусь прочитав: „голові сільради: пропоную вам негайно з'явитися на свадьбу“.

Мов шина лопнула на колесі, або ж обруч на діжді з капустою—розляглася реготом хата, луснула сміхом. В захваті клацали гострими, білими зубами, гоготали на всю глотку. „А ну ще, а ну ще“, лютіючи в нестримній радості, дико розмахували руками, трусилися животи, груди, деренчали широким, дужим сміхом, що від його бряжчали шибки. „А - ха - ха“ — заходилася хата. „Кхи - кхи - кхи“ — тряслися тулуби. „Тю - тю - тю“ — блимала лямпка. Лиця мало не лопалися від напруження. Молодичі в екстазі верещали, воркотливим подивом милували рішуче, вусате обличчя Щусева. Довго

К. Гордієнко

ще між чарками бородатим сміхом заходилися гості, молодиці тихо пирскали, воркували.

Засмальцоване млосними поглядами жіночими червоно-повне обличчя Щусеве сповнилося самоповаги, булькало гордощами, палокотіло відвагою. Отакий був Щусь! Що йому голова? Він може і без голови... О-такі були мужі в Славгороді.

То ж нічим пишатися славгородцям?

Люшня верховодить весняною сходкою, з тяжким чуттям переконується, що будувати державу не легка річ, а шлях до соціалізму важкий, тернистий... Перша сугітка „Веселі Гори“ з „Крученим Яром“, до чого спричинилася миротворна постать діда Триндирички.

Суворий та кремезний, з виразом державної задуми на опуклому обличчі, діловою ходою прямував Люшня до сільради, тещесенько наспівував: „ой час, мати, жито ж'ати, колос похилився“...

Залюднілий майдан заворушився. Підводилися з дубків, землі, чухмарилися, порожніми поглядами сунулися до сільради, що крізь розчинені двері дмухала випарами громадської думки, диму, де повита, мов у тумані, зчезла ділова постать в синьому галіфе. Пора вже, пора! — загуло, захвилювалося на майдані.

Винесли стола, табуретки (шелестів вітер діловими паперами), розташувалися всі як слід, при чім кожний намагався стати як найближче до столика, щоб не прогавити жодного дорогоцінного слова, а в тім, що слова ці будуть непомірної ваги знали всі і не сумнівалися — та ж хіба перше їм доводилося чувати Люшню? Адже його промовницька слава гула в Славгороді, мов велетень - дзвін на дзвіниці Спаса в час урочистої літургії, коли Булька вертався від Черваня... Бугаєм ревла!.. Відомо всім (о, ви ще таки почувете його промову на з'їзді мисливців!) — так промовляти, як промовляв Люшня, міг тільки Люшня! Отже, не встиг він поправити пишного з рудим підпалом чуба, як всі враз зацікавилися, насторожилися. З блокнотом у руці почав Люшня свою доповідь. Весь люд з Веселі Гори, Крученого Яру, Кургану скупчився навколо промовця і він серед них — холодний, рудий монумент! О, Люшня вмів, знав, як себе скрізь держати! Промовляти з приводу премійованого бугая треба інакше, ніж на весіллі, а про відремонтований місток (звертаючи свій голос до шуму хвиль), або ж з мішків зерна — інакше, ніж з трибуни на воловому майдані в міжнародній жіночий день. О, Люшня вмів, знав... Знали також усі — Люшня робить доповідь, та ще й блокнот у руці — не ждять кінця...

Доповідач, тимчасом, набравши в могутні груди повно повітря, поважно, плавно, мов масло бив, бовтав руками, вітав у безмежних

просторах вступного слова, зважував слова, милувався думками, мов дівчина намистом, рішуче, енергійно, мов стружки стругав — робив доповідь.

Насамперед він одмітив дуже прикре явище: що на сходку завжди збирається в них третина виборців. А тимчасом на порядку дня важливі справи.

„Товариші, — говорив він, — ми вступаємо в нову фазу життя. Незабаром сівба. Основні завдання, що кладе собі Радвлада в аграрній політиці, це перебудова, раціоналізація сільського господарства. Менше гречки, проса, більше технічних культур. Наше завдання зробити господарство рентабельнішим (слухаючи ці слова, аудиторія раз-у-раз чмихала, мов думки заложили їй носа, а один дідок тугий, мабуть, на вухо, то просто так і сказав: „про що це він говоре?“).

„І ось тут доводиться відзначити досить прикре явище. Радянська влада іде назустріч бідності. Щоб допомогти засіяти весь ярій клин, Сільгосп дає кредити. В Сільгоспі є тисяча карбованців на засів та оранку земель безкінних господарств“.

Голос з дубка: „та я ще з осені здав землю, завдаток проїв!“

Люшня зробив зовсім невелику павзу (репліка з дубка викликала легеньке замішання в юрбі, що чмихнула сміхом), виждав, поки всі вгамувалися, вів далі (певне цей вигук не долетів до його заложеного доповіддю вуха).

„Що ж тут получається, товариші? — здивовано розводив руками. — Нас жмуть. Кажуть — „ви нічого не робите“. Але наша біднота не хоче нічого знати. Через тиждень оранка, товариші, а з тої тисячі карбованців на тяглову силу використано лише п'ятьдесят... Сільгосп дає нам використати ці гроші (голос з дубка: „дурний, хто дарма гроші даватиме!“), без усяких процентів до нового врожаю. Каже — „беріть“. А ми не хочемо. Ми мусимо коло ста десятих бідності виорати, а договори складено лише на п'ять (голос з дубка: „ви нам зорете, а хто привезе?“). Радянська влада якнайменше хоче з бідняка взяти (голос з дубка: „а як не хочуть дешево орати?“). Є в нас люди, що навіть не знають свого клаптя землі. Як здав літ десять тому орендарю, то й забув“...

Голоси з дубка навперебій загукали: „та це то правда“... З чого видно було, що аудиторія досить гостро реагувала на доповідь Люшневу. Це надало промовцеві більше певности, переконання в своїх словах.

„Ми хочемо вирвати бідняка з кабали куркуля“ — рубав він. Тут нічого не криється, товариші, в кредитах, ми просто хочемо вам допомогти. Товариші! Всім відомо, що в Славгороді 20% безкінних? Хто їм зоре? Ясно, коли держава не допоможе“...

К. Гордієнко

Рішучий, хрипливий голос дертої свитки настирливо заглушив поважну доповідь Люшневу.

— Та я ще з осени фіртку робив, тин городив, ще городитиму, та ще баба за зиму два півмітка напряла, то він мені і зоре!..

Люшня авторитетно відповів:

— Це поодинокі випадки...

— ... Ось і моя жінка тиждень буряки копала, — галасувала заяча шапка з дубка.

Люшня махнув рукою.

„Отже, найскладніше завдання в наступній посівкампанії... Нам кажуть: тисячу карбованців, що асигновано вам на організацію тяглової сили, ви неодмінно мусите використати... Нас жмуть. Кажуть: „ви нічого не робите!“ На Сільгосп покладено округою завдання... Сільгосп мусить організувати групи для оранки землі бідняцької. Практично це робиться так. При кожній сільраді, вам відомо, є п'яторки. Ці п'яторки з'ясовують потреби населення (дід Каракай гукнув... Він, певне, хотів щось дуже мудре сказати, та перебили, і тому він гукнув: „а як тому жити, хто вмер?“), одержують заяви. Ми, товариші, твердо поклали собі завдання: вирвати бідноту з економічної кабали шляхом інтенсифікації...“

Голос з дубка: „чи на довго дається кредит?“, обірвав думку Люшневу.

На гадку видатних авторитетів репліки в процесі промови, хоч і мають певні позитивні ознаки, инколи ставлять наголос, роблять гострішою увагу до теми, а инколи навіть, мов стерно човна, повертають промову, — все ж чи не більше шкоди вони роблять — плутають думку промовцеві, хвилюють його, а невитривалого збивають зовсім так, що сповнений вагання промовець зовсім вибивається з колії... А инколи навіть авторитет підривають... Так що є два способи, на думку тих же видатних промовців, реагувати на ці репліки: або ж зовсім не відповідати на зауваження, або ж відповідати, проте, аж ніяк не порушуючи єдності своєї думки, не обривати нитки своєї промови. Третього тут способу бути не може, хіба що коли хто так припре „до стінки“, що не знатимеш, що відповісти, але, на думку тих же осіб, таке може статися лише з мало-досвідченими промовцями, яким аж ніяк не був Люшня. Якої методи держався Люшня в своїй многогранній промовницькій практиці, важко сказати, — певне, комбінованої, проте, його ніколи не могли ніякі в світі запитання „приперти“ до стінки“, — він удавав, ніби не чує, або ж просто не відповідав, чи то відповідав зразу. То ж і тепер, він без жодного вагання відповів:

„Кредити даються без жодного проценту до нового врожаю“.

Славгород

Задоволена цією відповіддю аудиторія уважно слухала далі промову Люшневу.

„Товариші, — говорив він, — у нас єсть такі люди... Хай, мовляв, у бідняка курай, бур'ян росте, а ми машини під замок! Держава бачить це, знає... То ж ми кажемо вам... Ви знаєте, що в нашому Сільгоспі одержано сівалки і ніхто їх не бере. Ми кажемо вам: організуйтеся душ п'ять господарів і беріть ці сівалки на виплату — біднота на чотири роки, не ждїть, поки вони поіржавіють, щоб ніхто не сказав, що сівалки нема...“

Голос з дубка: „що ж, я і сам би взяв сівалку, так куркулем назвете!“

Люшня виразно підкреслив: „Ось бачите, охочі єсть; якби Сільгосп хотів, то він би давно розпродав ці сівалки, що не іржавіли б вони на складі, та хіба ж ми... Радянська влада в першу чергу хоче забезпечити незаможника, середняка, а не окремого, заможненького господаря, Радянська влада піклується про добробут бідняка, всю політику повертає на користь диктатури незаможного класу на селі, що провадить свої ідеї в тій чи іншій царині будівництва (Люшня любив красномовно поговорити). Коштує сівалка ця 180 карбованців для незаможника на виплат на чотири роки. Ось і тепер ви бачите, Радянська влада в першу чергу намагається задовольнити незаможника. Ми кажемо вам: скорше гуртуйтеся по кілька душ сусідів, подавайте заяви й беріть“.

Голос з дубка: „як нам брати разом сівалку, коли в нього п'ять десятин, а в мене три?“

Люшня широко посміхнувся, мовляв — „діти ви діти!“

„Товариші, — сказав поважно, сповнений легкорадісного передчуття в своїй непохитній аргументації, неминучій перемозі, — нема такого становища, з якого не можна було б вийти, — зробив павзу, милуючись заздалегідь тим несподіваним ефектом, що справлять на аудиторію сповнені державної мудрости слова його (всім промовцям добре відоме це чуття легкорадісного напруження, певности в своїй силі). — Нема такого становища, з якого не можна було б вийти, товариші, — сказав ще раз з притиском Люшня. — Коли в вас, приміром, п'ять десятин, то з'єднуйтеся з тим, у кого теж п'ять десятин! У кого ж три десятини, хай теж єднається з трьохдесятинником!“ — сказав дуже легко (видко було, що голова його без усяких труднощів обміркувала це питання), весело низав плечима, ровів руками, тішачись замішанням юрби, що отетеріло кліпала очима. Мають начний доказ — для людини з досвідом роз'язати хоч яку складну проблему річ цілком легка. І як це раніш нікому не спало на думку? — дивувався щиро Люшня, тріюмфуючи позирав на зніяковілу юрбу.

Та славгородці народ упертий. Хоч і як шанували вони свого радника, проте, коли була потреба, ладні завжди і своє слово докинути, коли б навіть довелось наперекір їти, мовляв — хіба в нас нема своєї громадської думки?

— ... Як мені з ним сівалку купляти, — піднісся голос з громади, злякав ворону, що сиділа на вербі, — коли б навіть у мене та в нього було по п'ять десятин, так який мені роцот з ним сівалку купляти, коли б у нас рівно землі було, який кажу, роцот мені з ним сівалку купляти, коли моя земля побіля хати, а його за 12 верстов?

„Правда це, правда“, — загула, захвилювалася сходка, що ніколи не в силі придержати пекучі думки на кінець промови.

— ... один клапоть на шпилі, другий під Чаколапівкою, третій за Брехунівкою, четвертий за Веселою Горою...

— ... та ще як до моєї сівалки Сільрада втручатиметься та списки складатиме — не треба! — вигукувала заяча шапка з натовпу, низькоросла свитка на дубки дерлася, руками розмахувала, пнула розчервонілим завзяттям, пирскала рішучістю: не треба!..

— Правильно! — аж роздиралися роти від напору солідарности, вилазили очі, зсувалися шапки на пітну потилицю. Правильно! — галасувала сходка.

Тріумфатор аж ніяк не сподівався такого ефекту. Орлиний погляд його заплутався в чорних кучмах... Зав'язали думи в гущі народнього шуму. Людське море довго хвилювалося, булькало громадською думкою. Де ж покричати, де ж погаласувати, як не на сходці? Що б то за життя було? Для діда Каракаєя — сходка миліша за баштан, де він так любив на сонці лисину смалити. Для діда Триндирички сходка миліша за дзвіницю, де він так любив у дзвони калатати.

А що вже для Щуся, то, далєбі, сходка йому завжди голову п'янить, мов добра чарка! Що то вже нарід славгородський охочий до тих справ державних! Ну, далєбі, з меншим запалом вони сперечаються про квашені кисліці!

Люшня в розпалі громадських пристрастів простер руки, рішучим поглядом вистрелив у натовп. Стало тихо. Важко, певне, Ісусові Навинові було спинити сонце. Проте, на Люшні — бурхливеє море людськеє. Люшня досвідчений керманіч громадських душ! Коли Люшня почав говорити, сходка вгамувалася.

„Такі чутки єсть, товариші, — говорив він, — хто не хоче брати сівалки, ми того не силуємо. Та треба подумати, хто ці чутки розпускає. Нам з такими не по дорозі! Для кого берете? Для своєї ж користи. Над цим треба подумати. Що вигідніше мати свою сівалку чи наймати втридорога? І не слухати якихсь там балачок!“ —

Славгород

— товкмачив Люшня таку очевидну істину юрбі, що насуплено митикувала: а чи не криється тут часом чогось?.. Адже на таких вигідних умовах, мало не дурно Сільгосп сівалки пропонує! Це щось... того... не того...

Люшня тим часом, як це з ним завжди буває (обрида людині товктися на однім місці), з практичних, дріб'язкових балачок сягнув у безмежні, принадні простори теорійні, де він, далекі, відчував себе, як риба в воді,— мав змогу виявити буйну свою творчу уяву. Тут думки його ніщо не могло спинити, загатити — вільна, яскрава, прудка, вона плескалася, мов карась у прозорому озері сонячного ранку, поки ще дід Каракай сукав волосні під повіткою. Згадавши, не можна сказати, щоб не досить просторо, Жовтневу революцію, етапи господарського розвитку країни, Денікіна, Врангеля і всіх білогвардійських вождів, Паризьку Комуну і, нарешті, заповіти Ілліча, він поставив руба питання: „треба, товариші, не на словах, а на ділі підійти ближче до соціалізму“.

... Хто вгадає, де невідомий рибалка закине свого гачка?

Голос з дубка діловито, поважно встряв: „а як ми дійдемо до соціалізму, коли в мене коняки немає?“

Люшня лишив без відповіді цю фантастичну репліку заячої шапки (мало кому що в неділю стрельне в голову!), що недотямливо лупала баньками, вів далі так само твердо, непохитно: „культурний обробіток землі — певний шлях до соціалізму“.

Знов засовався люд на дубках, смушева шапка просунулася наперед — із шкури преться стачечна постать, на дубки лізе, червоне, мов маків цвіт, обліплене самоповагою обличчя ось-ось лусне з жиру. Метнула зневажливим поглядом:

— Як ми дійдемо до соціалізму, коли нам ще за патоку не платили, що ми перевозили до гуральні?

— Який там культурний обробіток одною конякою? — гукнула більш тверезо подерта світка.

Насуплене обличчя Люшневе враз просвітіліло. О! Люшні заб'єш баки якимсь запитанням!

Він цілком погоджується. Правду каже останній товариш. Хіба може однокінний господар культурно господарювати? Звичайно, ні. Одною конячиною не вправишся. Одною конячиною не зореш, не посієш. Двома кіньми вправишся в господарстві. Двома кіньми можна зорати, посіяти, звозити (голос з дубка: „та де ж їх узяти?“). Та де ж їх узяти? Радянська влада... Ось і сам Люшня не раз казав їм: коні єсть... єсть коні. Статистика показує, що на кожного господаря припадає $\frac{3}{4}$ кінської тяглової сили. Треба тільки вміти їх використати“.

К. Гордієнко

Сходка не зводила напружених очей з натхненого обличчя Люшневого, ловила, мов пустельник манну, пророцькі слова його.

„Радянська влада... ось і сам Люшня не раз казав їм: хай спрягаються. Хай спрягаються! В сусіда одна коняка, у того одна— ось і дві!“

Затаївши дух, сходка лупала очима. Люшня, помітивши, який ефект справили слова його, говорив ще з більшою рішучістю.

„Цю справу треба поставити реально! Біднота тут мусить виявити свою солідарність. Спрягайтеся однокінні в артілі!“

Він ще може безліч великих істин висловив би на користь су-пряги, та дід Триндиричка перебив:

— Як мені з ним спрягатися, коли моя коняка коштує 350 карбованців, а його 35?

Дід Каракай солідаризувався з приятелем:

— Його коняка від вітру валиться, а я з ним спрягатимуся!

Та Люшню не так - то легко збити з пантелику.

„Спрягатися, звичайно, треба з односильними кінями. В того тридцятип'ятирублевий кінь, в того — ось і пара“, — логічно доводив, дивуючись, як така звичайна річ нікому на ум не спала. Далі вже Люшні набридло раз-у-раз за кожним словом відповідати на репліки. Скажіть, як мусить людина поставитися до всіх цих дріб'язкових думок, коли їй накреслено більш почесну ролю — втокмачити в оці вперті, вузькі голови великі ідеї соціалізму? То ж хіба дарма Люшня перед докладом прочитав купу теоретичної літератури — резолюції, тези, брошури? А ви гадаєте як? Славгородці мали дуже похвальну звичку виступати перед селянською аудиторією завжди з матеріалом у руках... То ж Люшня і вирішив неухильно вести свою лінію. „Нині, — говорив він, — на черзі дня актуальне питання — організація незаможних верств, визволення їх з економічної кабали... Революція відкрила величезні можливості для нас. Лише спільними силами ми зможемо подолати труднощі, зламати перешкоди на шляху своєму, здійснити культурну революцію на селі“.

Голос з дубка: „а чи не можна сівалку з клепанями башмаками?“

Люшня на це посміхнувся, як посміхаються на вимогу дитини, що просить дати їй місяця. — „Сівалки з залізними башмаками, — говорив він, — постачає нам „Червоний Плугатар“. Та на ті ждати не варт. Ці, що є, не згірш, різняться вони тільки фарбою, — палко запевняв він аудиторію, що слухала його з великим напруженням. — Там зелена, та жовта, тут червона, що там башмак клепаній, що тут. Ця ще кріпча, бо ця має шпичі в колесі — перед — залізні і передок вищий, а там шпичі деревляні“, — закінчив він одним духом, справивши велике вражіння на присутніх. — „Отже, товариші, вів

Славгород

далі він, — коли ми здійснюватимемо інтенсифікацію сільського господарства...“

Голос з дубка: „а довголітні трави будуть?“

„Будуть,— відповів Люшня. Єсть тимофіївка... Це буде запорукою...“

„А чи буде люцерна?“

„Буде й люцерна... До соціалізму тоді...“

„А віка?“

„Буде й віка... Найближчий шлях. Зріст кооперування та колективізація сільського господарства — рішучий крок („а чи не можна ячменю?“)... Єсть і ячмінь — віки 200 пудів, ячменю 600... що до роз'язання цієї складної проблеми... Ми, товариші, твердо здійснюємо інтенсифікацію і вийти із скрутного стану не зможемо, аж поки сільське господарство не стане на шлях („а овес єсть?“)... Єсть і овес — 600 пудів... на шлях перебудови всієї системи в напрямі індустріалізації („а просо?“)... Єсть і просо... Держава, здійснюючи аграрну політику на селі, пильно стежить, всебічно допомагає населенню з метою піднесення культурного хліборобства...“

Знов голос з дубка: „а гречка буде?“ — перетяв цей блискучий потік красномовности Люшневої. Проте Люшня був Люшня. З непохитною волею він сіяв у чорноземлю громадську великі ідеї...

„Єсть і гречка — 133 пуди... В своїй політиці що до індустріалізації країни ми держимо твердий курс на кооперування сільського господарства через колективізацію, спрямовуючи свій курс на форсування“...

Голос з дубка: „а діжки для протравки будуть?“

... „Будуть, товариші, діжки... соціалістичного сектору нашого господарства...“

Дід Каракай встряв: „а чи буде бакшове насіння?“ О, дід Каракай, народній радник з примруженими очима! Ще зимою часто, лежачи на печі, він мріяв про сонячний баштан!

Люшня дав йому належну відповідь:

„Буде й бакшове... все це загострює питання інтенсифікації...“

Певно Люшня ще довго б вітав у безмежних просторах думки, адже до вечора було ще далеко, та голоси з дубків раз-у-раз перебивали ці теоретичні еволюції блискучого промовця:

— А чи будуть заводи буряка давати на засів?“

„Буоякове насіння частково постачатиме Сільгосп,— відповів на це роздратовано Люшня (помилуйте, люди добрі! З волів'ячими нервами людина, що поклала собі таку широку мету — пропаганди

ідей соціалізму, не видержала б цього настирливого шарпання дріб'язковими запитаннями! То ж не диво й цілком простимо, що Люшня, накінець, почав дратуватися. При чім Люшня, як відомо, ще міг себе в руках держати, нечувану силу волі мав! Хто ж, як не він, приборкав скаженого жеребця Свиргунового? (та про це иншим разом),— частково—заводи по контрактації... і висунули, як-наскладнішу проблему („а супосфат буде?“)... буде й суперфосфат... аграрної революції,—

закінчив геніяльно Люшня, захеканий, щасливий з того, що, не зважаючи на перешкоди, втокмачив таки в оці кострубаті голови складні ідеї будівництва, вдоволено відсапнувся, витирав спітніле обличчя.

Зашумувала, загула сходка — стіхийне море людське! Один проти одного поважно ставали, розмахували руками. Товклися думи під навислими, хмурими чолами. Заклопотані пекучими справами, горячково сперечалися. В розпалі громадських пристрастів завзято горлали, галасували. Думки бурилися, крутилися... Знизували плечима, розводили руками. Спотикалися на пеньки сумніву. Шморгали думками, чмихали незрозумінням, дивувалися... Мотали кострубатими головами, збагнувши якісь мудрощі, чвакали заязленими словами... Пиндючилися... Злизано поважність з розчервонілих лиць — паляхкотіли пристрасті.

Зір громади в каламутне озеро зіллявся перед дідом Триндиричкою. Дід Триндиричка на трибуні... Слово дідові Триндиричці! Вірний своїй заквашеній на славних традиціях минувшини натурі, дід Триндиричка скрізь перед веде. Старий, активний — весь тягар громадського заплутаного, вузлами закрученого життя виносили старі плечі — далєбі, чи не більше громадських обов'язків, ніж важких мішків на баштані, попотягав на віку своєму дід.

І по патоку і по агітаційну літературу, і по жом, і по правду — скрізь уповноважують діда. Лісоматеріалу на будовання ветеринарного пункту, кращого хто дістане? Черепиці на покрівлю? Цементові кільця для громадського колодязя? А чи може хто насмілиться без діда пасіку заводити, розсадника насаджувати? І рука не підніметься. Меліорацію грузького зеленого роздоля без діда, гадаєте, словгородці зроблять, болото висушать? Бойню спорудять? А цеглу як випалювати, гадаєте, не знає дід? Чи без діда, може, 500 десятин масиву чистосортової пшениці - „українки“ громада насмілиться завести — без дідової ради? А то, може, траву-суданку посіяти? Чи то хату оснувати? А чи не зможе дід пораду дати, як шкуру з теляти вичинити? Чи окорока викоптити? Не може дід спокійно дивитися, коли хто справу паскудить — скрізь устриє, всюди свою

збагачену життєвим досвідом думку висловить, добру раду дасть. Правда дід не зможе дугу зігнути — що не зможе, то не зможе, руки не ті, чи там діжку зробити — що правда, то правда.

Та зате ночви які липові чи вільхові витеше дід! А полозки які з дубового кореня змайструє! А що вже грабель тих наробе — нема що й казати! А захоче, то й хату пошіє — ще й як, дарма що старий! — і карбами навіть. Чи, може, хто кращу критику на громадського бугая наведе, чи навіть на самого голову комгоспу? То ж ні за що шанувати громаді діда? Крови коневі, гадаєте, не кине дід? До його слів прислухаються з більшою побожністю, ніж до описового акту майна на суді. Аби не забути: лавку не вималює, скриню, гадаєте, не пофарбує дід? Це знають всі: паркани гультяї славгородські дьогтем вимажуть, ворота — кличуть діда. Один спробував був до чого вже на всі руки спритний (у дзвона вдарити чи то питва такого наварити, що від нього серце мліє...) — ви його знаєте — почесний дзвонар славгородський — Мусій Булька — браму вчительці пофарбувати (злі язика плещуть, ніби то жінка голови райвику парубків підмогоричила, то вони й виквітчали всю браму вчительці, що ніби то з чоловіком Туровщиним зійшлася), то так плями від дьогтю і zostалися, потім уже кликали діда Триндиричку... То він як глянув, та й каже: ага, коли напаскудити, то Мусія Булька, а тепер — Мартіяне Савеловичу?... І не пішов. Як його вже й не благали... Ні, каже, не піду. Отакий був дід. Якщо доведеться вам бути в Славгороді (а варто вам приїхати), зможете пересвідчитися — ще й досі ті лиховісні плями знати на воротах Горпинчиних (спитаєте колишнього пристава будинок). Господи, господи! А найголовніше, чим уславився дід Триндиричка на весь Славгород, та й далеко геть поза околицею села, мало з голови не вилетіло! Чим, гадаєте, пишається Славгород перед околицьніми селами — Брехунівкою, Чаколапівкою, Гнилою Печерицею? Асенізаційним обозом? Славнозвісною історією, що так майстерно розповідає дід Каракай? На що в першу чергу заглядаються селяни сусідніх сел, коли на ярмарок приїздять? Чому так поважно господар недільного ранку прозорого на подвір'ї стане, широко ноги розставить, поглядає на підводи, що курною вулицею торохтять? Хати, які почали, за ініціативою діда, будувати славгородці! Замолоду по економіях товкся дід, різної мудрости там набрався... Аж під старість, сидячи якось у Черваня, надхнена хвиля раптом у голову вдарила дідові. Точилися балачки про будови різні. Один бувалий різник, що майже всю округу вздовж і впоперек з'їздив, розповідав, хто де, як хати будує. Там рублена, там сторчова, там саманцьова... Дід згадав: він же знає, як з фронтоном стайні будовано колись на економіях!

К. Гордієнко

Чом би і в Славгороді не завести?— І пішло, і пішло з пори тої— хата з фронтоном, клуня з фронтоном, коровник з напівфронтоном, стайня теж з фронтоном. Усе з фронтоном! Вже і сусідні села почали переймати. Великої слави відтоді набув дід. Невтомний реформатор-радник народній. Без діда жодна важлива нарада не обійдеться— чи то про того таки громадського бугая, пасивисько, корчовку. А що вже на сходці— нема рівні дідові— завжди перший слово бере. За ним уся „Весела Гора“ тягне. Правда, ще дід Каракай вносить світло в громадські голови— та на цей раз він махнув рукою: досить накричався і в час промови. Та й уся громада, правду сказати, щедро й сумлінно висіяла свої, надто вже рясні, думки, коли Люшня доповідь робив, геть чисто витрусила і тепер легко було в неї на душі, мов злидареві на плечах, що вертається ріллею з порожнім лантухом. Лише в діда Триндирички глибокі колодязі думок— невичерпані, мов скарбниці Голконди. Та ще... Тихо! Слово бере дід Триндиричка.

Дід Триндиричка насамперед поважно зніма шапку перед громадою. Це громаді подобається. О! Це, видно, людина була (та й без того знають усе— дід зборщиком податів був колись), знає всі звичаї, поведінку громадську. Старий, почесний дзвонар!

Дід Триндиричка серед мертвої тиші веде:

„Шановна громадо!“

Це громаді подобається. О, як подобається! Мотають головами, глибоко поринають в урочисту задуму. То ж дід Триндиричка промовля.

Сповнений цілковитого розуміння великої місії перед громадою, дід поважно, не кваплячись, як і годиться літній людині, таку мову веде: „Шановна громадо, Радянська влада... Хоч воно, правда, і Райвик... нам каже: беріть спрягайтеся... купляйте сівалки...“

Промовець обводить зіркими очима громаду, мов докопується до глибини душі. Громада шанобливо духа затаює: певне, щось дуже мудре скаже він зараз.

Дід мовчить. Громада з повагою на діда позирає.

„Скажіть,— розводить руками розумом дійшлий дід Триндиричка,— як мені з ним сівалку купляти, коли я— шкала Б, а він— шкала А?“⁽¹⁾.

„Весела Гора“ вдоволено рипить, гуде... Булькає сміхом... Сопе солідарністю...

Дід Триндиричка, підбадьорений вигуками: „оце правда“, „по нашому“,— каже так само поважно далі.

Шкала „Б“ — середнячка на машинове кредитування, „А“ — незаможницька.

„Докладчик нам каже, щоб ми ішли до соціалізму“...

Сходка напружено вичікує, очима кліпає, повагою блимає...

„Як ми підемо до соціалізму, коли я на тому тижні возив ячмінь поросяті молоти, так не приймають, кажуть — на дерть не можна, а чим же я порося годуватиму, питаю?“

Яскраве світло мудрого розуміння горіло в головах...

Дід прохає громаду з'ясувати цю складну проблему, що він її, не зважаючи на похилі літа свої, аж ніяк не збагне. „Весела Гора“ догодливо пнеться, пирска сміхом, зачудована словами дідовими, осолопіло плямка. Синя чумарка приска в м'ясисте підборіддя, вивіряється на комсомольця Бойка, що, через молодість свою позбавлений громадського досвіду, гукає з натовпу: „говоріть по суті“.

„А як його, добрі люди, скажіть, жити, — розкида розумом дід, — коли на руб штрафовки накладають 54 копійки пені, га? Ну, хай би вже 50, так ні — 54! Де тут правда?“

О, дід скаже. Дід Триндиричка — палата розуму.

„Весела Гора“ (дядьки статечні, такі огрядні, мов вітряки), рада з того, що найшла виразника своїх думок, захоплено вітає діда. Лише подерта свитка з „Крученого Яру“ не поділяє цього захоплення, завзято горлає: „годі, старий ти триндирикати!“ Нахабна подерта свитка заляпана зневажливими поглядами „горян“. Хто сміє перешкоджати дідові? Аж ніяк оті „ярчане“ не шанують невтомного шукача правди. З давніх-давен так. „Весела Гора“ гуде, реве: хай говорє! „Кручений Яр“ репетує: годі! „Горян“ завжди більше на сходці, і тому „ярчанам“ не сила їх перегаласувати. Бистрі очі діда під навислими бровами втішно світяться. Голос народній непоборною горою за діда Триндиричку! Радник народній хоче говорити! Чи не позакладає вам горласті пельки! Слово дідові Триндиричці! Слухайте!

„Ми не проти Совецької влади... Ми не проти революції... Тільки ось нащот бугая... При царизмі за бика платили карбованця. Тепер — незможний — два, середняк — чотири, заможний — шість... Де тут правда? Ведеш до бугая — посвідку бери. Раніш усі були рівні — плати карбованця і квит. І ніяких справок не треба було... А тепер без справки і бугай...“

— Годі контр-революцію розводити, старий! — не стерпів завзятий голова комнезаму Кривохата.

— Годі! — кричить „Кручений Яр“.

— Правильно! — гуде, реве „Весела Гора“ — хай говорє! — не самовито галасує, — хай!

— Не треба! — репетує „Кручений Яр“, — чули вже, годі!

— Хай говорр...

К. Гордієнко

Невідомо, до чого б дійшла ця палка сутичка громади (коли розпаляться — не вгамуєш, хоч би навіть повідомив про підвищення цін на жито), якби дід Триндиричка, сповнений миротворних почувань, не кинув промовляти — виліз з-за столика, поважно, навперекір усім славнозвісним промовцям, поступився власною позицією, не можна сказати, щоб невідомою, показавши таким чином яскравий зразок чеснот — приклад для нашого молодого покоління, головне — юнаків, що, як відомо, коли зчепляться — стараються дзьобнути в найвразливіше місце один одного, а вже як почнуть скубти — лише пір'я летить, в перетяжку зайдуться — сопнуть, стогнуть, аж поки не очманіють.

Що то вже неосяжне завзяття молодече! А все боротьба за істину. Клекотить душа, бує!.. Вовняна свитка лише позбавлена святого чуття шаноби до сивої мудрости, брутально завважила, ніби-то досхочу „натриндикався“ дід і вже ні про що йому стало говорити, та „Весела Гора“, знаючи дідову вдачу, аніж не повірила цьому. Завзято боронила діда, чвакала образою, прискала люттю, чмихала зневагою. „Кручений Яр“, витривалий в борні, стоїчно позирав на цей вир пристрастів „Веселої Гори“...

А дід Триндиричка зайвий раз переконався, що святе шукання правди може несподівано призвести до всяких прикростей.

Отакий був дід Триндиричка, невтомний шукач правди. А тоді ходе й скаржитися: „за революцію постраждав“. Отак було за ліси, отак було за буряки... Старий, старий, а запалу того!..

„Весела Гора“ мало не на руках піднесла свого радника, вславлючи мудрість його, з чого було видко, що він звичайною промовою своєю досяг самої глибини громадських душ, збудив свідомість маси, — поважно дмухав у сиву бороду, чмихав великим, мов бараболя, синім носом кирпатим, мов у Сократа, щасливий з того, що зумів висловити те, що наболіло йому на душі, муляло, шкрябло в грудях, дерло в горлі, свербіло нижче пояса, пекло в печінках. „Весела Гора“ завжди сп'яніло слухала свого промовця. Наймилішою музикою слова його були. Ще приємнішою, ніж несамовитий репет відгодованого кабанця, що колять ік Різду. То ж не дарма горяне і шанували так діда.

„Кручений Яр“, позираючи на світозорні лиця горян, зневажливо чмихав.

Коли ставна постать в синій суконній блузі (8 рублів метр) наставила руку, подаючи знак, що хоче промовляти, всі замовкли, насторожилися, прилипли очима до енергійного виду промовця. То був усім відомий завзятий рибалка, що мав заслуги перед революцією (срібного годинника), до того ж — голова кооперативу (Рідкакаша), і тому не

можна сказати, щоб сходка нерано вбирала в себе густу муть слів його. Це було видно хоча б з того, що протягом його енергійної промови роти були порозкривані немов перед причастям — зкам'яніло стояли наостривши вуха, зачудовані цим блискучим потоком слів, дух затаїли, не ворухалися, лише дід Приблуда, не в силі вловити своїм мохнатим вухом красномовну річ цю, безнадійно махнув рукою, зідхнув глибоко, почав задумано крутити „козячу ніжку“.

„Ми зараз увійшли в період цілого ряду общих організаційних задач, — довідалася сходка. — Тут, безумовно, треба відзначити, єсть великі досягнення, та, безумовно, ці досягнення треба відмітити за шот Райвику. Нам треба загострити свою увагу на тих чергових завданнях, що стоять перед нами, інакше вони не будуть інкасовані. Безумовно, це буде залежати від того підбору, на який буде спиратися в своїй роботі сільрада. Треба сільраді популяризувати чергові задачі дня, треба, щоб на дальші збори з'явилось 50% населення. Інакше таке становище не дасть ніяких наслідків, бо так це — сама формальність і перспективи дуже слабкі. . . Якщо ми будемо ставитися до справи з формальним підходом, то ніколи нам не виконати тих задач, що стоять перед нами. Сільгосп мусить організувати економічну допомогу в першу чергу найбільшому населенню. Коли ми глянемо на практичний процес роботи Сільгоспу, то скажемо, що ми неправильно ставилися до того факела, який своє коріння, свої крила розпускає в усі кутки села. Треба з боку населення мати ту самокритику для успіху засівкампанії, що буде залежати від того, як було проведено ті кампанії в період того періода роботи, в який ми вступаємо“.

Надзвичайна промова Рідкакаші (протягом якої жодна жилка не здригнулася на його суворому обличчі) справила на присутніх таке глибоке враження, що ніхто пари з уст не пустив, лупали очима, стояли нерухомо, мов заціпило всім. Глибока мовчанка аудиторії, на думку видатних промовців, є ознакою того, що аудиторія вражена мудрими речами талановитого оратора, що майстерністю слова свого може приголомшити слухачів, дужче, ніж довбнею. Коли сповнений самоповаги Рідкакаша осторонь розмовляв з Кривохатою, брва постать Щусева заступила ораторське місце. „Цей теж добре скаже“, — війнув похвальний шелест у натовпі. „Весела Гора“ так само — обережно, шанобливо, мов кольва, приймала слова його. „Кручений Яр“ кривився, спльовував, мов після ложки бурякового квасу. Поважно пригладивши випещеного вуса, Щусь повів таку мову:

„Коснуться роботи посівтройки, собственно коснуться вигоненія постачання сім'ян, то таке не вполне виконано“.

Сходка ухвально чмихнула, лише Люшня затаїв образу: почекай, подумав, допечу я тобі колись...

„Що кається культурного строїтельства, — вів далі Щусь, твердо поклавши за мету собі викривати всі хиби в роботі, — то треба сказати — дуже мало уваги звертає Райвик на такову. Мало вніманія звертає, щоб населення на сто процентів посіщало сходку. Що кається виконенія задач, то в нас, кається, не добилися цього результата, щоб виход найти з положенія. Це мненіє всіх селян. Такі явища в сільсоветі не отнюдь є. Я хотів освітити ці вприси, взаїмоотношенія роботи. Як казав тов. Люшня, то воно, може, так, як це в нас є“.

Невелика, але рішуча промова Щусева теж навіяла глибокий задум на сходку. Митикували: певне, щось дуже мудре... Вождь земельної громади! Голова! По всіх заграницях побував, чого тільки не надивився там!

Коли бистроокий в'юнкий Метелиця націлівся був теж промовляти, на нього замахали, загримали: годі, буде вже, чули! — мовляв, коли такі видатні промовці виступали, то чого тобі лізти? До вечора тут стояти? Та „ярчане“ оборонили свого представника від „шакалів“ з Веселі Гори, що клацали зубами, ладні, здавалося, разпанахати і без того подерту свитку.

Весело позирнувши на наступлені лиця „горян“, Метелиця вишувато розвів руками, мовляв, може, не скажу так красно, як попередні промовці... І таки справді — розповідав він аж надто вже попростецьки... Ну ж ні малісінької рисочки того промовницького надбанія, що його без жодних труднощів осягнули, не можна сказати, щоб не численні, в наш час, майстри промовницького слова. Видко було зразу: промовець не народній трибун, а звичайнісінький собі Метелиця. Єсть люди в нашій країні — ні революція, ні бурхливе життя громадське а ні же не змінили їхньої задубілої вдачі.

„В нашому кутку то організувалася біднота, — розповідав Метелиця, — щоб зорати землю через Сільгосп, щоб не дати орендарям, та не хочуть приходити ті, що їм робити. Кажуть — „дешево даєте“. Боятся, щоб не примусили. В нас ще єсть такі куркулі, що він ще й досі радвледи боїться, десять років живе, а боїться. За чотири карбованці, каже, з десятини двома кіньми два дні робити — дякую! А так за скільки зладнаюся, за стільки робитиму. В нас у третій сотні сорок дворів чаколапівцям в оренду здали. І сьогодні на базарі питав одного: чом не через Сільгосп? Я йому, каже, як відроблю, то відроблю, а вже як заборгуюся сільраді, то мене потягнуть. Так ось у нас була одна баба — 5 десятин землі і їх двоє. Що вам до моєї землі? — каже. Тепер за сівалки. Я нуждаюся, каже, воно б мені і нужно,

та я боюся брати, бо буду членом Сільгоспу (сміх, вигуки: чому ж бояться?) Чому бояться? А хіба ми давно ходили описувати членів, по 10 карбованців тягли, дві тисячі дехвізіт був, бо черва поїла ту сушню, що Сільгосп заготовив (сміх, регіт, гамір)? Сівалки дають на 4 роки, кажуть, на виплат. А чи не прийдуть через рік і не скажуть: платіть всі грошики (вигуки: а договір?). Що там договір?.. Та ще лихо — на сходку ніяк не скличеш. Сім раз заглянеш у двір, сім раз собак подражниш, вже жінка обідати не хоче давати — ти все ходиш, каже, а он уже хлів валиться... Хоч би на підметки видавали тим виконавцям чи що?.. — вів завзятий Метелиця крізь регіт, гам свою лінію. Кислиці слів Метеличиних аж надто припали до смаку громаді. Вдоволено хитали головами, рипіли сміхом: до ладу каже... Зробивши передишку, Метелиця хитро примружив ліве око. — „Ось Люшня каже, що бідняк боїться договір з Сільгоспом уложити на оранку та засів землі, а ось хай розпитають самого Люшню — в нього п'ять десятин і трое їдців — чи здав він свою землю через Сільгосп чи орендарю?“

Бурхливим рокітом зайшлася сходка, громом реготу заглушила слова Метеличині, що широке обличчя його лисніло посмішкою, обвіяне приязним поглядом Люшневим...

Ай да штукар, отой Метелиця! Чого то вже не вигада! Отаке втяв! Більш усього, здається, припав до серця дотепний жарт цей самому Люшні, що, сповнений веселощів, заходився сміятися, зрештою, аж упрів навіть від задоволення. Сходка теж пирскала в жмені сміхом, не в силі стримати того напору вдоволення, що, наче вода із шлангу, біла з носів, в очучманілому захваті мотали головами, мов коні в спеку. Лише найогидніші мізантропи, що ладні завжди найменше світле явище заляпати дьогтем сумніву, — химерні думки, мов у порожньому казані таргани товклися, — митикували: що то воно, мовляв, буде? Адже оцей (цеб - то Люшня) вже собі не дасть в кашу наплювати, о, не дасть! Пропаший Метелиця! Певне, виключать із складу КНС за зрив посівкампанії, підрив авторитету відповідальних робітників, за невитривалість у класовій лінії, за те, що лє воду на млин куркулям...

В прикінцевому діловому, сповненому державного розуму слові Люшня цілком розвіяв той серпанок веселощів, що обняв сход. Робота, на його думку, Райпосівтройки, хоч і була надто квола, не задовольняюча цілком, та треба вважати, що вона задовольняюча... А якщо де і не зроблено всього, то були певні об'єктивні гальма. Та, не зважаючи на те, біднота мусить виявити максимум енергії, щоби виправдати себе перед країною. Радянська влада міцна тому, що міцно звязана з масами. Де ж середнякові брати насіння?

К. Гордієнко

Зважаючи який середняк. Якщо середняк бідний—Сільгосп дасть, коли ж середняк заможний—хай витрусе озимину й переміне на ярину.

Наприкінці Люшня досить широко освітлив ті завдання, що стояли на черзі дня, відзначив труднощі та хиби в роботі, висловив певність, що Славгородська посівп'ятьорка з гордістю держатиме в своїх руках прапор комунізму.

Тоді до Люшні наблизився Рідкакаша, ляснув по плечі—мого-рич!—радісно привітав, тиснув руку, поздоровляв з блискучою промовою. Люшня винувато посміхався, витирав утомлене, спітніле обличчя, покірно виставив себе під душ овацій, що справили йому тут же товариші, відмітивши не аби-яку глибину державного розуму його. Та Люшня не потурав на ці похвали—скромно, трішки зні-яковіло, як і належить справжньому діячу, замахав на них руками: годі... Кожен робить усе, що в його силі.

Окриленими кроками подався на низ.

Сход розходився...

ДІВЧИНІ

В час вечірній, вечір сизий
Я тебе чекаю в храм мій:
У кімнаті сонця ризи
І махорки тиміями.

Сонця ризи...
Сонце сальви!
Сонце танок!

Ти прийшла?

Розмальована, як мальва —
Квіти, золото і шлак...

Так, ось так востаннє бачив,—
Шахта, коні, коні, степ...
Ласки... кров... шлики козачі...
Шовк повіків (шовк — креп!..)

Над могилою стояли,
Попрощались, розійшлись...
Як в легендах Калевали —
Поховали, прощавали,
Розійшлись...
Десь...
Колись...

Ти сімнадцяткою вбралась...
Сонце сальви! Сонце сальви!
Забери ж ти забирало, —
Ти печальна?
Підними очей зіниці,
Підведи на сонце профіль...
Ну чого — кричать так птиці —
На хрести чіпляють строфи?

.....

І. Багрянний

Шахта, коні, коні, тіні,
Перебої, перегули...
В далині розбитій, синій
Десь ми молодість забули.

Коні, тіні, передзвони,
Перегуки, канонада...
Хтось підкови срібні ронить,
Погасає...

тоне...

пада...

Догорає, догорає
Сірий вечір десь за краєм...
Обернулась, не сказала,
І не сказана пропала...
І немає.

Поховав в далекій рудні...
Придавили зір повіки...
Діти буднів, діти буднів
Розвіталися навіки.

Як в легендах Калевали,
Пролетіли, прошуміли...
Ніби чайка в безвість впала, —
Поламала білі крила.

В час вечірній, час печальний
Я тебе чекаю в храм мій, —
У кімнаті сонця псальми
І махорки тиміями.

Ти прийди, моя далека,
Через хащі вечорові,
Обернись хоч в тінь лелеки
І розправ крилаті брови.

Проболіло серце груди,
Простромили думи далі.
Навівають перегуди
Біль в задуманій печалі.

Навівають перегуди,
Перебори, тони вітру, —
Ніби хтось за ніжні груди
Зачепив забуту цитру...

Дівчині

І нікого... тінь на лиця...
Вечоровий сонця профіль...
Ну чого кричать так птиці
На хрести чіпляють строфи?

В час вечірній, в час печальний
Я тебе чекаю в храм мій:
У кімнаті сонця сальви
І махорки тиміям.

IV. 1928

А. КЛИН

КОРАБЕЛЬНІ ВЕРФІ

В заводі молоти дзвенять,
На пароплавах синіх,
Гуде пневматика що - дня
По металевих стінах...

В рубінах сиплеться метал :
На одяг, на обличчя.
Сьогодні в нас одна мета —
За якість виробничу.

Весною хочеться любити
Серед пахучих квітів,
Коли і сосни і дуби
В нове убрання вдіти.

Вночі останній лист клепає :
Найкраща насолода,
Коли спустили пароплав
На синьогруді води...

Разквітлі блузи навкруги.
А в серці передзвони...
Рясніють : верфі, береги,
Від прапорів червоних.

А чорні, карі, голубі,
Іх тисячі, як мрії...
Прийшли з околиці, й собі
На пароплав зоріють...

Створіння наше — пароплав,
І корпус і машини,
Із нафтою поїдуть в плав —
За океани сині.

Миколаїв 1928 р.

ІВАН ЛАКИЗА

ЛЕНІН В УКРАЇНСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ¹⁾

Портретов Ленина не видно :
Похожих не было и нет.
Века уж дорисуют, видно,
Недорисованный портрет.
(Полетаев).

Постать Леніна — постать світового велетня, постать історична, не могла не відбитися в українській поштовтневій художній літературі. Було б дивно, коли б Ленін — практик і теоретик нашої та світової пролетарської революції, засновник комуністичної партії та й усього світового комуністичного руху, перший керовник пролетарської держави, відомий по всіх закутках земної кулі, оборонець усіх скривджених та поневолених, ворог усякого гніту, — коли б така постать нашої історично-бурхливої доби не привабила до себе творчу увагу наших художників слова. Бо ж творчість навіть найвідсталіших народів земної кулі встигла так або інакше відбити цю постать, присвятивши їй чи то пісню, чи то вірш; уявляють вони собі її часто легендарно, абстрактно, але завжди оточують палкою любов'ю, ореолом вірності та відданості справі всіх пригноблених і скривджених.

Серед арабів, негрів, китайців, індусів ім'я Леніна дуже популярне: народні їхні пісні, примітивна народня поезія уже дала досить яскравий образ Леніна, що цілком відповідає тому, як уявляють ці народи цього велетня, його роботу, його ролю в визвольному рухові трудящих.

Нема чого говорити про популярність Леніна серед тих народів, де відбулася пролетарська революція за проводом Леніна, де минуло вже ціле пореволюційне десятиріччя, де покладено вже перші цеглини соціалістичного будівництва, — тут треба говорити

¹⁾ Від редакції: Не торкаючись оцінки, що її дає автор творам, згадуваним у статті, редакція вважає за потрібне зазначити, що авторові не пощастило охопити всього матеріалу української художньої літератури про Леніна: навіть поезія в статті не зовсім повно представлена (нема згадки про твори Гео Коляди, І. Дніпровського то - що).

Іван Лакіза

про те, оскільки народи ті широко та глибоко усвідомили ролю Леніна, як керівника їхньої боротьби, оскільки вони уявляють собі весь масштаб його впливу на боротьбу трудящих, оскільки ленінізм, як теорія класової боротьби, просякає все життя та їхню творчість. Бо ж цілком певно можна сказати, що в нас немає такого робітника чи селянина, щоб не чули вони про Леніна, про його працю та вагу його в їхньому житті; тут мова може йти лише про те: як знають вони це, оскільки повно розуміють, як глибоко усвідомили.

Підходячи до художньої літератури цих народів, оцінюючи, треба говорити про те, оскільки художньо показано цю постать, чи по-ідеалістичному не прибільшено її або навпаки — чи не применшено її через елементарне нерозуміння ваги Леніна в революційній боротьбі трудящих. Чи показано Леніна, як живу й творчу постать, таку постать, що діло її діятиме серед нас століття, постать, що за десятки років наперед бачила наш сьогоднішній день і накресливала правдиві шляхи до поступу людства.

Найповніше Ленінову постать відбито в російській художній літературі. Та, це й природно. Кращі письменники й поети російські на власні очі бачили Леніна; зустріч з Леніном не могла не лишити по собі слідів у творчій уяві художника, до того ж Ленін остільки яскрава постать, що навіть окремі найдрібніші риси її повинні як-найрельєфніше виступати перед очима нашими, вони, звичайно, лишаються в пам'яті й художник передає чи то на полотно, чи то на папір. Російські художники мали змогу всебічно ознайомитися з живою та творчою Леніною діяльністю, відчутти на найменшій дистанції всю її велич, силу, та діяпазон, мали, звичайно, повніші, більші й конкретніші матеріали про Леніна. І цілком природно, що російська поезія дала найповніші образи Володимира Ілліча в поезіях Безименського, Тихонова, Маяковського, у прозі Аросева, Сейфуліної та інших.

Українська художня література трохи пізніше сказала це велике ім'я „Ленін“. Перші поезії в українській літературі звязані з замачом на Леніна 1918 р., коли вістки про цей злочин проти Леніна та всіх трудящих, а тим самим і проти революції, проти першої держави пролетарської блискавкою облетіли землю й уразили трудящих, а надто найчутливіших художників. До таких кращих віршів треба зачислити вірш Г. Шкурупія. Переказати цей вірш важко й тому доведеться навети його цілком.

Гадом чорним 18-й рік
оточив Республіку білими:
чехо-словаки. Колчак, Денікін,
Ось кого гнали й били ми.

Ленін в українській художній літературі

І раптом стогін радіо в степ,
зойк телефону в місто...
Стурбовано кожний Совдеп
жорстокою, печальною звісткою.

Постріл у наші груди
— на товариша Леніна замах,
зрадницька куля в серце Республіки
рана його — трудящих рана.

У світ, у космос, радіохвиль плин :
— Лави міцніше, гостріше зором.
На удар — ударом глибин.
На замах — червоним терором.

І кожний гудок кричить тепер,
Як світовий робітничий рот :
— Довіку ганебна назва „ес-ер“...
Довіку ганебне прізвище Ройд...

І скрізь гуд і грюк праці
в країні рікою іскор дощ...
І скрізь лунає по федерації :
Хай живе світовий вождь...

Читаючи цей кращий вірш — пам'яти В. І. Леніна — не можна не сказати, що тут поет досить образно показав, що Леніна, як проводиря, можна уявляти тільки неподільно звязаним з його великим ділом, з трудящими, що на них він спирався, що для них був проводирем і вчителем.

„Зрадницька куля в серце Республіки :
Рана його — трудящих рана“.

Поет цілком свідомо й тверезо, не розгубившись перед такою несподіваною для трудящих вісткою, накреслив навіть ці завдання, що стають перед трудящими, як класою, в звязку з цим злочином

— „Лави міцніше, гостріше зором.
На удар — ударом глибин.
На замах — червоним терором“.

Правда, тут ми не маємо перед собою живої постаті В. І. Леніна, його портрета, тут ми не відчуваємо його ваги, його місця в системі боротьби за владу трудящих ; тут ми не бачимо Леніна таким, який він був для нас, якого ми його знаємо з літератури публіцистичної, нарешті такого, якого ми собі уявляємо з портретів. Очевидно, це не входило в художній план поета і він цього не зробив. Але в Шкурупія є ще й другий вірш, в якому поет уже

Іван Лакіза

конкретніше, художньо, відобразив ролю й значіння Леніна, його вплив на рух трудящих, а так само й наслідки цього впливу.

Діло Леніна ми закінчимо,
Нам зірвати фашистський фрак.
Ми останній шуруп загвинтимо,
Ми РКП, Комсомол, Спартак.
Майстерня, завод.
Працюй . . .
Серця загартовуй Ленінським духом,
Докінчуй з капіталістами
Агітуй в стоголосий рупор.
Арміє!
Кроком руш!
Ленін з нами до віку й завше . . .
Ім'я це в шепоті вуст
Нам стане побідним маршем . . .

Так само, відгукнувшись на смерть В. І. Леніна, і О. Слісаренко в своїй поезії, присвяченій пам'яті Леніна, конкретно накреслює, що нам робити після смерті В. І., і, не вагаючись, відповідає :

Твердим кроком у майбутнє, сміливо.
Ім'я Леніна веде наші полки.
Леніна померло тіло,
Геній Леніна переживе віки.

І В. Ярошенко спиняється на цьому ж таки :

Ленін умер ?
Гірка неправда.
Хіба революція вмерла,
Хіба земної кулі довершився шлях,
Хіба Ленінському паровозу в комунізм
Може стати домовина на путях ?

Я. Савченко так само в своїй поезії „Ленін“ спиняє свою творчу увагу на цьому самому моменті :

І от зараз, як завжди — ясно і точно,
За мускулястим льотом
Твої руки,
У пожежі, в прижмурених очах
Ми бачимо
Твої — і далекі —
Наші віки

Характерно, що для більшості поетів саме цей момент — що робити тепер, коли вмер Ленін, як іти далі, чи не загине здобуте, —

Ленін в українській художній літературі

є момент центральний. І всі вони в один голос, не вагаючись, відповідають, що

„Ленін умер — хай живе ленінізм“,

що трудящі прагнуть провадити далі розпочату за Леніна боротьбу, що партія й робітничка класа твердо стоїть на варті інтересів революції та Ленінізму — спадщині після Леніна.

Вигідно відрізняється по силі вражіння поезія Є. Плужника — поезія ця найкраща від усіх поезій в українській літературі на смерть В. І. Леніна.

Її дозволимо собі навести тут без скорочень, цілу:

Проминуть по днях десятиріччя —
прийде радість інших поколінь,
Але завше

раз
на рік
обличчя

Обгортатиме глибока тінь.

Пам'ятатимуть дорослі й діти,
Хто в цей час в минулому помер,
Через віщо

— всім гудкам гудіти
три хвилини,
як гули тепер.

Але завше в подиху заводів:
— Невмирущий в арміях машин.

Поруч з ними
той,
кого в народі

Уквітчають коротенько —
Він.

І в обличчях радість біль пригорне
В мільйонах втілений
не вмер.

. . . І утворять вічну пам'ять горни
З вдячністю, незваною тепер.

.
Проминуть, мов сон, десятиріччя
болю, крові, боротьби і війн.
Але вічна правда робітничка —
Він . . .

Цей вірш вражає найдужче, художньо найдосконаліший і це визнали всі. Вражає цей вірш не тільки майстерністю, художністю та безпосередньою щирістю, вражає він нас і яскравістю образів, що

характерні для В. І., його ролі та значіння для пролетаріату й усіх трудящих. Цей вірш без жодних перебільшень заслуговує на те, щоб окремо відзначити його в українській художній літературі про Леніна.

Окремо треба відзначити ще й такі вірші, які хоча й не дають нам уявлення постати Леніна, всієї величи його, не відзначають його ваги, але написані з приводу втрати Леніна й зроблені непогано — ці вірші нагадують Леніна, збуджують повагу до нього та до цієї справи, якій він присвятив все своє життя.

Вірші ці, як і більшість віршів, присвячених Ленінові, бадьорі, упевнені та словом яскраві. Серед таких віршів треба відзначити вірш молодого поета Ю. Дубкова — „Умер наш Ленін“.

Засмагли стомлені уста
По світу звісткою в одинь день.
І північ пише всім листа
На схід, на Захід, і на південь.
Хай так. Хай так. Весь світ гуде :
А далі ж як ? Ілліч умер . . .
А хто вперед нас поведе ?
І скрізь лунає : — Комінтерн.

Таких віршів українська література має чимало. Серед них можна відзначити, вірші М. Йогансена, А. Лісового, М. Сосюри.

В. І. Ленін — це конкретна людина, життя й діяльність його звязані з живими людьми — мільйонами робітників та селян, з конкретними їхніми інтересами. І тому в художній літературі багато є спроб підійти до Леніна, як до конкретної людини, змалювавши його портрет, подати в ньому найхарактерніші риси діяльності цього велетня. Дати щось монументальне ще нікому не пощастило. Завдання надто важке і відповідальне. Таку спробу зробив В. Поліщук в поемі „Ленін“. Сюжет цієї великої поеми запозичено з російської літератури, де маємо більш таких спроб. Але спроба Поліщукові не вдалася ; замість Ленінового портрета маємо в поемі тій лише думки про Леніна. Бо ж рядки В. Поліщука нам ще не дають живої уяви про Леніна, про риси його.

Широке лице і заморошки коло носа
різб'ярені різцем упертости й часу
у різні боки, як проміння.
А очі чорні, з огником,
Маленькі, теплі,
А иноді хитренькі
Під розумним шишкуватим лобом.
З твердістю очей
Глибоко причаївся сміх —
Якийсь і добрий, і суворий.

Ленін в українській художній літературі

Голос повний, налятий силою життя,
Як яблуко у душу певність.
Слова звичайні.
А розкусить — горішок всередині.

В цих рядках бракує головного — „життя“, що надавало б цим спробам змалювати Леніна — динаміки, конкретности, деталей, сили образів, всього того, що дає життєподібність портретові.

Найконкретніше до Леніна підійшов в своєму вірші молодий і надійний поет О. Влизько, давши кілька характерних для Леніна штрихів.

Одна за одною спішать і щезають хвилинки . . .
І зморшки напружують хвилями горде чоло.
І очі, як леза. Здається, приперли до стінки.
І раптом прольотується усмішкою, сонцем, теплом.
.
Надвечір.— Удома.— Один.— Телефон.— Установа.
Надія?
— Я знаю.— Голодний.— Там каша,— бери.
Хвилинка, чи дві, пообідав. А далі, а знову:
За працю, за працю. Бо серце штовхає: — гори.

Звичайно, що ці штрихи не найхарактерніші для Леніна, взято їх не з живого життя. Відчутти це дуже легко. Але вони обвіяні теплом, повагою й любов'ю. І це надає їм сили вражіння.

Треба сказати, що всі спроби в українській поезії показати нам Леніна живим, реальним — людиною, досі ще нікому не вдалися.

Можна тільки зазначити деякі більш-менш удалі переклади українських поетів з російської поезії а саме: М. Бажана, О. Шимкова, Г. Шкुरुпія, М. Семенка, І. Кулика.

Цілком окремо стоять поезії П. Тичини та М. Терещенка: своєю художньою вартістю вони мало характерні для творчости цих двох відомих поетів взагалі.

Окремо треба спинитися на поезії М. Терещенка — „Ленінський заповіт“. М. Терещенко в своїй поезії окремими політичними гаслами малює в нашій уяві Леніна, як керівника політичної боротьби. Поезію збудовано на таких популярних політичних гаслах: «Пролетарі всіх країн, єднайтеся. Хай живе перемога комунізму. Хай живе світова влада трудящих».

Намагаючись гаслами схарактеризувати Леніна, треба було вибрати найхарактерніші для Леніна, а саме: його особливу відданість інтересам трудящих, його звязок з ними, його ролю в лавах тієї партії, що він збудував і виховав, єднання робітників з селянами,

Іван Лакіза

диктатуру пролетаріату то - що. А поет взяв гасла дуже загальні: ті гасла відомі були й до Леніна і мало конкретизують в нашій уяві Леніна.

Коли у полі час орати плугом,
І плугатарська пісня десь лунає лугом,
Найкращий буде для очей трудящих цвіт:
Ленінський заповіт:
„Селянська влада — неможливі влада“.

Художня вартість цих рядків Терещенкової поезії невисока, а політичний зміст цих рядків невиразний: для трудящих, для селянства Ленін виголошував гасло диктатури пролетаріату, через яку й селянство і всі трудящі прийдуть до кращого майбутнього — до комунізму.

Уваги заслуговує й поезія П. Тичини.

П. Тичина, сумуючи, що вмер „головний титан“, упав у песимізм, не вірить, очевидно, що можна тепер, коли вмер Ленін дійти до наміченої мети.

Кому свою я чисту душу,
До кого душу понесу?
Та ж сама тупість, фарисейство,
Лихварство, підступ і брехня.
І тільки меншість не загасла,
Своїх прапорів не міня.
Тільки меншість певна цілі,
Як скрізь у всі часи, віки
.....
Я б не кричав так, я б не кликав —
Не можу крику втамувати.
Бо головного в нас титана
Уже нема, нема...

Такий настрій П. Тичини, звичайно, не відповідає загальним настроям трудящих, всього пролетаріату, для них смерть велетня Леніна це була величезна втрата. Така втрата не могла не викликати загального суму, глибоких переживань, жалю... Але не розпач, не зневіру. Прапори перед свіжою могилою схилились тільки на хвилину, жалібні гудки тривали тільки хвилини... а далі віра в силу колективу, в його майбутнє, в його поступ, впевнені кроки наперед. Такий був загальний настрій трудящих. Цього поет не відбив. Не помітив. Спиняють увагу й такі ще рядки з цього віршу:

І тільки меншість не загасла
Своїх прапорів не міня.
Тільки меншість певна цілі,
Як скрізь у всі часи, віки.

Ленін в українській художній літературі

Ні! Наші часи, наша боротьба аніж не подібні до боротьби „всіх часів і віків“. В нашій боротьбі тільки тому, що за нами була абсолютна більшість, ми перемогли. Наша боротьба, наші часи не мали собі подібних в історії людства, аналогії вона не має, „маштаби“ її величезні, боролися в ній „мільйони“. Тут Тичинини образи не відповідають настроям наших часів і тому художня їхня вартість губиться, надто під Ленінські дні, коли згадуємо образ В. І. Леніна, його значіння.

Нічого нового не додає й останній вірш І. Ю. Кулика „Карачай“, що його вміщено в журналі „Гарт“ (ч. 1 — 28 р.)

ЛЕНІН

Він усіх утішав, що плакали,
Чабанам дав землі, баранців,
Він був у кожній саклі —
І в оцій, і в оцій.
У кожному коші. У кожному аулі.
Він був.
Він є.
Він буде.
І його не забули —
Ні гори —
Ні люди.

Сила вражіння від цих рядків невелика. Такі образи — „Ленін утішав, дав землі, баранців“ — до Леніна не пасують. Вони мало змістовні й не відбивають всієї багатогранности Ленінової сили.

Української прози про Леніна, майже немає й надто такої, що заслуговувала б на будь-яку увагу. Її мало і в російській літературі. Осинський („Малюнок пером“), Аросеев („Постріл“)... і все. Та невдалі ще спроби Еренбурга, М. Шагінян... Це й природно. Проза монументальніша форма мистецтва, вона потребує більшої конкретности, реальности, рельєфности; потребує більшої обізнаности з об'єктом, більшого знання матеріялу. Збагнути ж всю постать В. І., усвідомити всю його вагу в нашому житті, — це ще не по силі письменникам, художникам. Постать В. І. Леніна — постать багатогранна, постать — професіонала-революціонера, з багатою ерудицією, сильною вдачею, з могутньою волею. Змалювати цю постать не легко, важко, в ній треба схопити головне, але характерніше.

Художня література і російська, і українська не показала цієї постати на цілий зріст. А те, що ми маємо — це тільки перші спроби.

Века уж дорисуют, видно,
Недорисованный портрет.

А. КАЧАНЮК

ІВАН ЛЕ

(Нарис характеристики ¹⁾)

1

Дуже важко писати про молодого письменника, як Іван Ле, що не виявив ще вповні свого літературного обличчя, є поки - що на шляху шукань, хитань — не ідеологічно, але формально - мистецько. Критика в такому випадкові може тяжко помилитися і дуже часто письменникові не допомогти, а пошкодити, цеб - то зіпхнути його з несамопевного напрямку в хибний бік, ба навіть в провалля. Так було на початку XIX ст. з таким геніальним буржуазним письменником, як Гайнріхом Клайстом. Ні, жодний сучасний революційний літератор не повинен підлягати повною своєю вдачею індивідуальним рецензійно - критичним думкам, тільки колективному реагуванню пролетарської маси. В. Стефаник прочитує уперше свій рукопис не всяким рецензентам, а селянам. Так робив і О. Маковей. Критика допомагає, констатує, спрямовує, але не поліпшує літератури. Ця може тільки культивуватися (виховуватися) в широкогоромадському житті своєї класи, а в наш час, у нас — пролетарської класи.

2

✓ Іван Ле належить до цієї молоді генерації, що пережила цілою своєю істотою вогонь жовтневої революції й свідомо, чи стихійно вступила на її шлях, щоб і в літературі стати також під піднесений прапор революційності й пролетарськості. Ці два гасла зрозуміла наша нова літературна генерація матеріально, тематично: революційний та пролетарський твір такий, що є із життя революції та пролетаріату.

¹⁾ Твори: 1) Іван Ле. „Юхим Кудря“. Оповідання. ДВУ. 1928 ст. 212.

2) Іван Ле. „Танець живота“. Оповідання. ДВУ. 1928. ст. 159.

3) Його ж уривок з повісти „На шляху“ Червон. Шлях“ 1927 (№ 7—8).

4) Другий уривок „Чорна сестра“. Життя й революція. 1928. III.

З приходом мирного будівництва цей погляд ширшає, а саме, що кожний мистецький матеріал може бути революційно-пролетарським залежно від точки класового погляду. Цей процес шування за ширшою тематикою відбивається також в творчості Івана Ле. Він починає, як і багато інших, ще з часів 1905 року (опов. „Розбійники“), з часів громадянської війни (повість, „Юхим Кудря“), малює після революційне село („Змичка“, „Трахтар“, „Новоявлена“, „Безпорядки“, „Щаслива путь“ і т. д.), дає картини із суто робітничого життя („Ритми шахтюрки“), із життя післяреволюційної інтелігенції („Любисток та чемериця“, „Танець живота“), врешті шукає орієнтальну тематику з узбекського життя (уривки з одного цього самого роману — „На Шляху“ та „Чорна сестра“).

В порівнянні з дореволюційними часами літературна тематика сучасних українських письменників стає багатша, ширша, в соціальній проблематиці інтернаціональна, що із становиська робітничого читача вповні зрозуміло.

(До питання, що любить робітник читати, див. нім. статтю: „Was liest der deutsche Arbeiter“, von Karl Kassow — Що читає німецький робітник, написав К. Кассов в журналі „Literatur“ 1927. 9. Обговорення цієї статті в „Печать и револ.“ 1928 кн. III).

3

Нове революційне покоління, що увійшло тепер в літературу, не мало вже змоги жити давнім індивідуальним життям, не мало, так би мовити, своєї молодости в тих ряжках, які надає мирне життя. Воно мусило зразу стрястися від всього старого хламу та із запереченням свого особистого життя станути на шлях класової свідомости. Цей перехід від старого самопочуття до колективного — класового не може відбитися негайно, але вимагає певних переживань та довшої доби — не тільки з боку цілого колективу — класи, але й окремих одиниць. Пролетаріят мусить бути класою не тільки проти капіталу, але також для себе самого. Цей процес переходу до групової особистости нині відбивається в літературі у різних формах страждань героїв, та в сумовито-ліричних випадках авторів.

Пригляньмося до героїв Івана Ле. Конфлікт їхніх страждань, їхнього горя, це особиста молодість при зустрічі з новою колективною силою класи. В повісті „Юхим Кудря“ центральною особою все-таки не є старий батько Кудря (як, може, хотів автор), а молода його дочка Одарка, яка страждає тільки через те, що не може зрозуміти нової революційної сили пролетаріату й тісно зв'язана старими буржуазно-патріархальними почуваннями із своїм

А. Качанюк

батьком — куркулем Юхимом. Коли Данило сповіщає, що комісар її любить, вона каже :

„Я дякую комісарові, але, мабуть, не зможу я його покохати... Хоч він і не поганий і не дурний, але ж...

Одарка зачарована стояла біля хвіртки. Коли б хоч на мить освітити промінням оце змучене лице, що ще покращало від горя. Яка мука відбивалась на ньому, мука боротьби невідомого почуття з класовим батьківським норомом... — (стор. 29. „Юхим Кудря“). Оце „невідоме почуття“ таки врешті перемагає і стає свідомістю пролетарської класи. Цей конфлікт зустрічаємо й в інших особах :

Молодій Оксані також не дозволяють іти за новим життям, але вона „уривками, крадькома бігала на репетицію, хапалася за газети й мов крадену малину ковтала очима її рядки, її багату розмову до неї, до Оксани, малограмотної“... („Трахтар“).

Марійка кохає червоноармійця Пилипа, але, як дочка багатого куркуля, все - таки вагається вийти за нього заміж. Як всюди, так і тут нова суспільна сила перемагає і Марійка рятує Пилипа від релігійно - сфанатизованої маси, хоч сама через те мусить погибати. („Новоявлена“).

Наталка також дочка багатія, покохала комуніста Кирила й мала від нього дитину. Батько її проганяє. Кирило відходить. Вона мріє далі про нього „Три роки викохує їх (мрії) Наталка, що - дня, що - ночі пересипає їх, перевіряє. З цих дум своєї молодости сплітались вінки селянського дівочького щастя. — Чи було ж воно, справді в неї з Кирилом? — Ні, не було“. Цей конфлікт молодечого серця відбивається тепер в протилежному напрямкові, це є — в Наталці. І, пізнавши несталий характер Кирила, вона вже не вертається назад, а йде вперед. „Тепер вона почне вже жити. В неї, крім усього іншого, є Омелечко, є комсомол, є близька рідня Орина в Крайгороді...“ („Щаслива путь“).

А скільки мусить пережити під напором цього конфлікту Мелашка („Будні“, або в другій збірці це саме оповідання під з. „В одну ніч“).

Безіменний герой оповідання „Любисток та Чемериця“ виходить із свого упадницького песимістичного індивідуалізму аж тоді, коли пізнає класового ворога. „Ні, тепер я вмирати не хочу. Мое життя зробилося потрібним, що хоч пізно, а таки скрутити роги злісному режисерові отієї ворожої мелодрами“.

Подібні слова міг би також сказати й заробітчанин Андрій, якого серце виривається врешті від особистих злиднів і спливає з колективною піснею про шахтюрку („Ритми шахтюрки“). Підхід автора до всіх своїх героїв матеріалістичний, як справжнього пролетарського письменника. Загальний акорд — бадьорість молодости.

В творчості Івана Ле яскраво освітлюється сучасна епоха в боротьбі двох світоглядів: старого — буржуазно-індивідуалістичного та нового — пролетарсько-громадського. І всюди в нього, як у свідомого пролетаря, перемагає новий світогляд, всюди зазначена вищість суспільної сили пролетаріату, та його великої історичної ролі, хоч мистецькі засоби, щоб це виявити, не всюди однаково цінні. Тенденція автора виходить часто грубо. Значить, автор не переконує читача об'єктивною художньою правдою, а особистими словами.

Не говорить картина сама із себе, а висовується особисте обличчя автора. Такий епічний твір переконує далеко менше. Візьmemo до цього яскравий приклад — опов. „Любисток та Чемериця“, що написане у формі листа. Герой цього листа збирається покінчити своє життя самогубством. Для цієї мети виходить в сад і тут зустрічається з проституткою. Іде до неї на квартиру й тут врешті дізнається, що вона, як дочка царського полковника, належить до контр-революційної організації, щоб розкласти моральний стан компартії.

І аж тепер пізнає герой свою мету життя, відкидає думку самогубства, вступає до ДПУ, щоб боротися з контр-революцією. Можливо, такий випадок був, але він не має масового значіння. Письменник не може виривати з широкого життя одичного факту, бо, вириваючи його, тим самим його генералізує, підносить до загальнішого суспільного явища.

Також і в інших творах автора виходить ця вповні зрозуміла й оправдана пролетарська тенденція, але виходить вона в якомусь буденному шаблоні, а не в художньому картинному оформленні. В прегарному уривкові „На Шляху“ герой узбек-комуніст, Саїд, так оформлює психічне становище свого кохання:

„Тяжка, справді, оця партійна дисципліна в часи такого солодкого кохання, як перший хміль невинного юнака. Партійцем гарно бути в часи повстань, коли ще незрушене завзяття шукає неспробуваних просторів. Гарно бути й коли відчуваєш себе переможцем, стоючи над долиною бійки. По правді кажучи, не погано й під скруту — є надія, підтримка. Але закоханому та ще й у таку тонкошкіру горячокровну самицю, партійність — тягар“...

Безперечно, що для узбека конфлікт його традиційно-релігійного світу з новим прогресивно-матеріалістичним є великий та вповні зрозумілий, але аж надто шаблонно виявляти його в мистецькій формі, як конфлікт між партією й коханням.

А. Качанюк

Ще один малий приклад в оповіданні „Новоявлена“, як автор іноді підкреслює свою тенденцію, навіть там, де вже цілком непотрібно. Марійка стоїть під важким тягарем конфлікту старого традиційного світу і свого природного кохання до комуніста Пилипа. І ось в момент, коли старі сліпі фанатики, ідучи з іконами, кидаються на Пилипа й хочуть його вбити за те, що він не скинув шапки (автор змалював картину яскраво, свіжо й високохудожньо), Марійка в той час стає проти релігійних фанатиків, розбиває об землю ікону, рятує Пилипа, і хоч сама гине з руки матери, її моральна ідея нового прогресу ясно й вповні перемагає. Але автор все-таки закінчує свою імпозантну картину буденним трафаретом із старим сентиментальним забарвленням:

Марійка, конаючи, говорить:

— „Пилипе, голубе... Нема бога... вмираю...“

— Нема, Марійко. Нема й не було, голубко...“

— Прощай... ледве вчув і зацікавив поцілунком ніжні губи, що ледве ворушили останні слова...“

Вона, вмираючи, любила більшовика...“

5

Молодість з її хвилевим похмуренням і знов новим блиском і поривом — оце найважливіша риса творчості Івана Ле. Всі його головні особи, це не старці, не „бувші“ анахорети, не інтелігентські страдники якоїсь космічної ідеї, не зачинені в собі осібняки, з наївно-філософськими гримасами, а люди сучасні, молоді, що йдуть за пульсом нової соціалістичної епохи. І тільки на боці цих молодих людей лежить симпатія автора.

За ними й разом з ними він ступає вперед хоч шлях може бути дуже важкий. Але всюди є ще рятунок, всюди вихід до чогось кращого, що має принести нам історична місія пролетарської класи. Погляньмо тільки з цього боку на оповідання „Камінний Мірошник“, що з огляду психологічного оброблення, як і композиційної архітектури належить до кращих творів автора. Молодий ще Остап (у автора, як вже зазначено герої здебільшого молоді) вертає з німецького полону й весь свій досвід, що придбав серед вищої цивілізації, хоче тепер пристосувати у своєму селі. І які вже тут не ставляться йому перешкоди. Уперше голод — забирає йому жінку, діти, підкошує йому самому сили, далі насмішки, глузування старих куркулів, що він з каміння хоче хліб виробляти, але Остап все-таки не перестає думати про фосфоритне угноєння. Нарешті падає на нього найбільше нещастя: його підозрюють, що він убив

Іван Ле

попа, і заарештовують. (Такого нещасно-сумовитого закінчення автор не любить).

Після якогось часу виявляється вся правда що до вбивства попа і Остап виходить на волю ще з більшою силою та енергією до праці. Яка ж радість обгортає серце Остапа, коли дізнався, що вже в його селі збудовано фосфоритний завод. „Чи ж можна йому, Остапові, просидіти тепер у місті, коли мрія його, давно ждана тепер лоскоче людський зір будівлями, машинами, пасами“. Він, колись висміяний, камінний мірошник, стає тепер директором заводу й працює для піднесення цивілізації. Сконцентрованою дією, ліричним здоровим захопленням автор уміє держати читача в напруженні.

Наталка в оповіданні „В одну ніч“ здавалося б, що вже ніколи не вернеться до своєї молодости, але життєрадісна сила й тут перемагає. Вона знаходить нову мету — в суспільній роботі: „Вперше за три роки тепер вона почула себе найкраще. Почула себе вільною від отого гнітючого ждання, від отих докірливих передвісток, що труїли життя“.

Аналогічний зворот відбувається й у житті Одарки в повісті „Юхим Кудря“. Гинуть пригноблені й зневірені тільки ті, що живуть цілою своєю істотою в старому буржуазно-індивідуалістичному світогляді, як наприклад — балерина Гайзер в оповіданні „Танець живота“. Оптимізм автора (бо саме оптимізм може бути перш за все властивий сучасним революційним письменникам) впливає в читача безмежну радість до праці, ініціативи, витриманости, безмежну любов до людини, безмежну віру в перемогу молодости.

На сучасну хвилю глядить автор, як на „велике тремтуче життя“ („Танець живота“), що поглинає старе і висуває нове. Погляд його задивлений в майбутнє. З минулости згадує тільки те, що прожилося. „Минули, пролинули кілька років. А здалося, що віками їх треба лічити. І пройшли. А згадувати й про них все ж хочеться, бо ми родилися в роки („Камінний Мірошник“). Так, молодість не запускає маріннями далеко в минуле, згадує (бо мусить згадувати) хвилинами прожите й знов летить радісно в прийдешнє, руйнуючи й топчучи за собою все гниле старої епохи. Узбек Саїд, в уривковій „Чорна сестра“, споглядаючи на будівлі узбекських жерців, каже :

„Так ось вона де, темрява нації, гніздечко собі вимостила й висиджує свій плід злочинний. Оце багно Мозар-Дихана пустити з димом по вітру мало! Його в повітря висадити і, зрівнявши свинорії тракторами, в три хрести зорати. Кукіль, що скільки літ ще й після буде пробиватись на оцій ниві, сірчаними отрутами труїти,

А. Качанюк

аж доки не вродить добре сім'я, що націю зрівняє з вільними народами" . . . („Чорна сестра“ ст. 50).

Це говорить молодість, нова молодість післяреволюційного узбекського народу. В цьому останньому творі автор вже говорить слова з глибшим переживанням. Але й тут, як і до всіх інших творів, можна пристосувати улюблене мотто Я. Савченка, яке автор вибрав до другої збірки своїх оповідань.

„Що - дня ж і молодістю й громом
Шумить, вітаючи нас, вік!“

6

З цієї юнацької, внутрішньо неспокійної творчості Івана Ле, що є відгомонам пробуджених сил широких трудящих мас українського народу, впливають рівночасно всі позитивні й негативні властивості що до оформлення матеріялу, стилізації та композиції. По - перше автор не приступає до свого відтворчого об'єкту з належною рівновагою, та спокоєм, як належить епікові, не вичікує довшого перетравлення свого сирого матеріялу, а відтворює його із захопленням особистої емоції.

Відділя й пливе ця декоративна стилізація психічних станів, напр.: „Подивилась заплаканими очима й зірка надії зайнялась глибоко в серці, що гаряче билось до життя“ і т. ін. Ця рефлексована декоративність відбивається найчастіше у автора в описах природи, напр.: „Бадьоро текли річечки балками, проціджувались під торішне сонячникове коріння й полохливо ховались під дужим сонцем, що сварилося, жаргуючи з неба. Низався час із днів у справжнє намисто“ і т. д. Або:

„Обтьопані клапті хмар, гнілі, холодні, мовчазні плещуться що - дня, кудись поспішаючи, й квасять приплюснуті над Дніпром села холодними сльозами“ (Приклади із пов. „Юхим Кудря“).

Автор любить картинність, любить згущення барв. Це надає часто - густо творів глибоко ліричного тону. Ліризм автора без будь - яких песимістичних настроїв. Це ліризм юнацький. Коли брати імпресіонізм та експресіонізм тільки як певні форми кожної творчості, то у автора перевищує сила внутрішньої, але примітивної „експансії“ (expresio), імпульсивного ліризму. Тут буде зрозуміло, чому автор вибирає за героїв до своїх творів здебільшого женщин; женщин молодих з гіркими переживаннями. Лірично - сентиментальними тонами забарвлені всі майже твори й подібним тоном кінчаються.

Ось кінець повісті „Юхим Кудря“ такий: „А піски. Їм однаково Аби вітрець ворухив осокоровими листочками та їх слав рівенькими

рядками... Нехай собі"... Оповідання „Ритми шахтюрки“ кінчаються піснею, що „стелеться надіями по шляху“. Ясно, що автор любить пісню, любить всаджувати її до своїх композицій Ліризм Івана Ле — примітивний, без глибшого пережиття, без глибших рефлексій — значить впливи примітивного села на його молодість тяжать на ньому в переважачій силі.

7

Дальшою характерною рисою в творчості Івана Ле є уміння відчувати й виображувати життя й світ контемпляційно, це є в певних конкретних картинах, через які змагається вся дія. Це не є та диспозиційна епізодичність сучасних буржуазних письменників Європи й Америки, що приймають деякі наші письменники (напр., Смолич), але в Івана Ле це природна здатність картинного світовідчуження у рамках якогось наївного реалізму.

Це зрозуміло, бо він підлягає більше впливам природи села, ніж індустріалізаційного життя міста. Через те і в нього — та конкретність, краса природи, картинність. Повість „Юхим Кудря“ — це неначе кіноматографічна стрічка одної дії, через яку пробігають невиразні постаті: Автор, отже, не задумується над характерами осіб; він подає картинну дію, малює ситуацію. В оповіданні „Ритми шахтюрки“ є таких дві картинки: розмова Андрія і гурт з шахтюрською піснею. „Камінний Мірошник“ — це також поодинокі картини, з яких автор навіть подав диспозицію: 1) Вдача, 2) Присмерки, 3) Подія, 4) Сіріло, 5) Камінний мірошник. Таку диспозиційну картинність можна пристосувати майже до кожного з його оповідань.

Поодинокими такими малюночками, які так і стоять перед нашими очима — є: „Змичка“, „Трахтар“, „Агрономша“, „Розбійники“, „Безпорядки“. Інші оповідання це вже довші стрічки, які пробігаємо більше очима, ніж рефлексією. Деякі лишаються перед нами досить довго й залишають сильне вражіння. Наприклад, дві картинки в оповіданні „Новоявлена“. 1) Коли молодий парубок Пилип кидається в коловорот рятувати Дем'яна й Гальку, 2) коли фанатична юрба кидається на Пилипа. Для більшої конкретности зачитуємо перший приклад:

„Дем'янів човен раптом рвонув під кручу, вдарився — бортом у застарілу корчу й мелькнув носом догори просто в коловорот. Мент був надзвичайно напружений. З усіх човнів бачили нелюдський переляк Гальки, що їхала з Дем'яном, і разом ойкнули, коли вони шубовснули у воду, накриті човном...“

А. Качанюк

Пилип прожогом схопився. Кинув весла й, несамовито зірвавши з себе одіж, шубовснув з човна у воду, де пінився коловорот. Марійка несамохіть глянула й якось мимоволі прикувала дівочий зір на оцім дужім, молодім парубоцьким тілі, що стрімголов мелькнуло з човна "... і т. д.

Автор подає такі малюнки (звичайно, на кількох сторінках друку) з надзвичайним захопленням, з великим добором слів, барв, ліній, руху, так що після якогось часу в пам'яті читача затирається блідне, ба й зникає дія, а залишаються тільки поодинокі образи. Такі вражіння роблять всі його твори без винятку. В останніх уривках його роману „На Шляху“ й „Чорна сестра“ з райдужним орієнтальним забарвленням це виявляється, може, найбільше. Автор тут неначе на своєму рідному ґрунті, захоплений орієнтальною подією, як всі європейські романтики поч. ХІХ ст. Але Іван Ле не творить романтичного світу; романтизм у нього — це тільки барва для урізномоднення того важкого реалізму, перед яким автор ні на мить не заплющує очей.

Ось де поезія:

„Саїд спускався своїм конем з Узгір'я Чадацького. Тривожив його думки клекіт Чадацьких водопадів. У таку годину тільки жіноцтво Чадацьке схоплюється від сну і доки досипає Чадак світанкові сни — купаються в холодних бризках Чадацького шумовиння.

Щоб не застати матір за таким туалетом, Саїд поїхав під горою в край Кишлака, де б Чадак можна переїхати у брід на сірім. Поскучали ж бо обидва вони за його гомоном, за його прозорими хвилями. Над зеленим Чадаком здіймався туман, повитий музикою численних водопадів. Конячка мовчки швидкоувалася до знайомого вже їй броду...

Звівся за останній перевал до берега й завмер. Під самим берегом стояла по коліна у воді, як мати народила, молода узбечка. Заплетене у безліч смуг волосся, мов гадюки, спускалося за пояс. Переляканий вид говорив, що дівчина не знає, що далі діяти. Як тримала руки на воді, ніби пливти збиралася, так і скам'яніла. Тільки тряслися, немов від холоду, струнки ноги“. („Чорна сестра“)

А тут реалізм:

„Саїд тремтів бажанням здійснити Голодностейську проблему. Заселити нові, народжені землі Комунами, запровадити разом з бавовняними та текстильними фабриками, культуру, і вони знищать темряву“ („Чорна сестра“).

Узбекська романтика Івана Ле — це тільки давня, ця сама картинна декоративність.

Безумовно, що від неї випливають також і всі хиби. Такою хибою у Івана Ле є брак мистецької пов'язки поодиноких малюнків

Іван Ле

В нього немає загального композиційного оформлення, нема сконцентрованої будови, стиснених ліній форми. Це виявляється різко у його довших речах, як :

„Юхим Кудря“ „Будні“. „Танець живота“ і також в останніх уривках його орієнтального роману.

8

Резюмуючи наші нотатки що до ранніх літературних прояв Івана Ле, треба сконстатувати, що бідняцько - селянські шари вплинули найбільше на його ідеологію, його творчість. Визначається його творчість в загальній формі — матеріалістичним відчуттям і сприйманням життя. Своєю вразливістю відчуває борню й змагання своєї класи, все „третіня“ (як сам називає) сучасного життя, задивлюється в могутні ідеї нової соціалістичної епохи. Перехідна доба відбивається в його творчості в різких ліричних зломах, класових конфліктах; пролетарський оптимізм вказує нове майбутнє, куди він летить всім молодечим запалом, нехтуючи іноді мистецько - формальний бік. Обдарований бистротою обсервації, контемпляційною (картинною) здатністю відчуття дає гарні реальні картини із сучасної доби будови соціалізму, але всі вони мають характер більше молодечого наївного реалізму — без поглиблення й мистецького композиційного оформлення, що є характерною рисою взагалі молодого покоління. Ця неспокоїна, незрівноважна молодість є не тільки головним моментом, але й головною рисою творчості письменника. Він належить цілою своєю істотою до революційної молоді генерации, що не йдуть повільно, а спішать - летять... Цей поспіх не дає змоги дати якогось глибоко - задуманого твору. Всюди доволі легкі уривки епізоди й бліді постаті. Остання його річ „Чорна сестра“, що визначається глибшим задумом, більшою оригінальністю стилю — дає повні надії, що Іван Ле при більшій сконцентрованій праці — займе одне із поважних місць серед сучасних українських прозаїків - реалістів.

БІБЛІОГРАФІЯ

А. Ключя. „Шахтарське“. Оповідання. Вид. ВУСПП.

На епіграфній сторінці стоїть: „Року революції VIII, IX, X“. Збірка містить твори молодого письменника перших трьох років його творчості. Що - правда, не все, писане за цей час, увійшло до даної книжечки, але все ж А. Ключя не належить до особливо продукційних письменників. До цього, безумовно, спричинюється й те, що цей автор виступає ще й як літературний критик і вже тепер важко судити: хто превалує в його творчості — критик чи письменник.

Пройшовши школу молодого київського „Гарту“ й потім „Молодняку“, А. Ключя скеровує свою творчість за доміантною ідеологічною лінією цих організацій і тому його ідеологічне обличчя, як письменника пролетарського, для нас цілком ясне.

До всієї збірки автор узяв епіграф із В. Еллана:

„Сонце сходить...“

— Добрий ранок, сонце!

Ще один бадьорий день приходить,
День життя, роботи, боротьби“.

Цим схарактеризовано зміст книги в загальних тонах: оптимізм і невпинний рух нашого будівництва. Наш день — „роботи й боротьби“ становить тематику всіх п'яти оповідань. Перше з них „На перехресті“ відмінне від інших своєю темою. Автор бере в основу фабули історичний факт 1919 року — денікінський розетріл двох піонерів української пролетарської літератури: Гната Михайличенка й Василя Чумака. На підставі дослідів матеріалів з київських архівів А. Ключя пробує точніше висвітлити цю подію, вказуючи правдиву адресу перебу-

вання тоді цих діячів, місця їх скарання й адресу денікінської контр - розвідки. Правда, авторська фантазія трохи примітивізує своїх персонажів, будуючи їх психологію часом на один кшталт:

„В кожного болюче стиснулось серце. Мов очима вістрями багнетів їх зараз прокололи. Захотілось жити, і кожному з трьох здалося, що він тільки що народився“ (стор. 22).

Все ж цей нарис по при всіх його хибах і оригінальний і цікавий своїм задумом і непогано поданий.

Кілька слів що до тематики останніх чотирьох оповідань.

Всі вони написані на соціальні теми, що розгортаються на побутовому тлі українських шахтарів. В етюді „Шахтарське“ робітник Іван згадує, як він воював на фронті громадянської війни. Останні три: „Десять тисяч“, „Вапняк“, „На 117 сажні“ мають одну тему: боротьба шахтарів за продукцію свого виробництва. При чому завжди на підприємстві об'являється якийсь „спець“, що переводить справу економічної контр - революції. В „Десять тисяч“ — це десятник, що намагається зробити вибух у штольні. Кілька років тому він був цапський офіцер. Його походження таки викривають робітники. В оп. „Вапняк“ цю ганебну ролю виконує „техкер“ — інженер Устинов, що, звичайно, був поміщицький синок і петлюрівський офіцер. Він намагається зовсім закрити підприємство, скориставшись із скрутного його становища. Наприкінці оповідання його те ж викривають робітники, ну і, очевидно, вживають відповідних заходів.

В найсильнішому в книжці оповід. „На 117 сажні“ в подібній ролі виступає

Бібліографія

техкер Шатіл. Він навмисно витрачає нераціонально й без того вбогі асигнування. Але молодий робітник Хмиз без будь-чєїї допомоги знаходить багаті поклади галок і шахту знову забезпечено роботою.

От власне з цією темною силою в образі якогось спеца й провадиться весь час боротьба в цих трьох оповіданнях. Така фабульна подібність не свідчить за багатство життєвих вражень молодого автора.

Проте, заслуговує на увагу спроба А. Клочья подати й розробити робітничу тематику, ще дуже мало розроблену сучасними письменниками. Завдання це надто важке навіть для досвідченого письменника майстра, бо майже немає в кого цієї справи повчитися. Наприклад, як можна у важкій мірі запроваджувати до твору діалог, коли справді мова нашого робітництва надто покалічена русифікацією; певної штучности тут не обминути. Цим можна пояснити, чому в А. Клочья зустрічаємо робітничий діалог такого зразка: „Тепер товариші, до праці. Ніякого припинення й скорочення!“ (підкреслення скрізь має А. С.). Ось чому, виправляючи мову робітників, А. Клочья рівняє її з мовою українізованого службовця. Це є хиба, що випливає з труднощів взятого завдання. Але збірка має і такі хиби, що постали в наслідок певної неохайности автора, хиби, що їх легко позбутися, перечитавши уважно свій твір і ще раз. Наприклад, в опов. „На 117 сажні“, що має всього коло 25 невеликого фор-

мату сторінок, діють тринадцять дієвих осіб, що їх прізвища навіщоось називає автор. Можна, звичайно, і більше брати дієвих осіб, але треба ж давати їм раду. А так оповідання втрачає від того, що в очах читачеві рябіє від їх імен. Тим більше, що всі вони надто одноманітні: Миронів, Єфимов, Бондарьов, Оксана, Іван, Душам, Шатіл, Швець, Королевський, Довгий, Салюк, Мільйон, Хмиз. В уяві читача від них — плутанина й зайве напруження пам'яті. Хіба обов'язково потрібно називати прізвища всіх, навіть другорядних і третерядних осіб?.. Це ж саме можна закинути авторові й що до інших оповідань, хоч і в меншій мірі.

Композиції оповідань цілком бракує певного прийому, стрункости. Домінує мотив „непізнання“. В таких речах, як „Шахтарське“ або „Десять тисяч“ композиція в такій мірі покручена й безпорадно заплутана, що читач мусить не аби-як напружитися, щоб збагнути — в чім же власне суть. А дійшовши самої сути оповідання, нічого цікавого, знаменного не знаходимо... Навіщо було заплутувати?

Ще треба закинути авторові в нецілковитому засвоєнні української мови. Непоправна чи кострубата синтакса й небездоганна лексика чорніють брудними плямами на тексті.

Всі ці хиби певною мірою врівноважує в позитивному дійсно пролетарське ідеологічне спрямовання збірки й незвичайно актуальний для сучасного читача зміст.

Л. Смілянський

ХРОНІКА

НІМЕЦЬКИЙ КОНГРЕС ПО ЕСТЕТИЦІ ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВУ (Галле 7—9 липня 1927 р.)

Жодна країна не зробила в галузі естетики та мистецтвознавства так багато, як Німеччина. Фактично вже друге сторіччя саме цій країні належить гегемонія у вище названій галузі. Правда, часи великих естетичних систем Канта, Шелінга, Гегеля вже давно пройшли і тепер в „країні поетів і мудреців“ панує такий же безпросвітний еклектизм, як і всюди в буржуазних країнах.

Еклектизм віяв із усіх докладів конгресу і в першу чергу із програмового доклада ветерана сучасної німецької естетики Макса Дессуара на тему: „Історичний та систематичний розгляд мистецтва“. Якби не цікаві були проблеми, що їх змагався вирішити М. Дессуар, вони не були ним вирішені. Докладчик повторював за Теном твердження про залежність мистецтва від оточення, клімату й раси, доказував наявність і манетних законів мистецтва і необхідність суміщати систематичну методу вивчення мистецтва історичного і все це завершив шпенаглеріянською тирадою про і раціональність та непізнаваемість історичного процесу.

Не краще удалось Дессуару з'ясувати проблему про ролі особи в мистецтві і вже зовсім не вирішеним залишилось третє головне питання, що його поставив Дессуар, а саме — чи існує прогресивний розвиток в мистецтві. Поетична метафора про те, що кожна „зірка має свій власний шлях, але це не мішає сузір'ям мати свої закони“, якою докладчик закінчив свою доповідь, навряд чи вирішає це важливе питання.

Загальним проблемам естетики було присвячено ще п'ять доповідей, а саме:

1) Пауль Менцер: Мистецтво і виховання.

2) Пауль Франкль: Роль естетики в методі науки про дух.

3) Гергардт Роденвальд: Значіння періодів в історії мистецтва.

4) Вільгельм Вебер: Мистецтво та історія.

5) Еміль Утіц: Новий реалізм.

Особливо цікавим був останній доклад. Еміль Утіц направив свої удари проти експресіонізму і доказував, що майбутнє належить новому реалізмові, який повинен використати й опоетизувати всі новіші досягнення техніки, але не відказуватись і від того грандіозного розмаху, що так характерний для експресіонізму. Цей поворот до реалізму дуже характерний для сучасної Німеччини, яка переживає бурхливу епоху реконструкції і раціоналізацію своєї промисловости.

Цей новий реалізм має дещо спільного з нашим пролетарським реалізмом, хоч класова основа обох різна, вірніше діаметрально протилежна. Утіц тільки тому проти імпресіонізму, що останній змагався знищити капіталізм. Він хоче поставити „новий реалізм“ на службу тимчасово стабілізованому капіталізмові. Ми чекаємо від пролетарського реалізму правдивого, художнього й доступного пролетаріатові способу висвітлення й опоетизування епохи соціальної революції та будування соціалізму. І тому доклад Утіца цікавіший за інші на конгресові, та ще більш цікавою обіцяє бути в його велика наукова робота: „Die Ueberwindung des Expressionsismus“ яка виходить на — днях і є більш обширним розробленням проблеми, порушеної на конгресі.

Хроніка

Але наряду з загальними проблемами, конгрес посвятив дуже багато уваги двом спеціальним проблемам естетики, а саме проблемі ритму й символу.

Ці два пункти до праці конгресу вимагають окремого освітлення, і тут ми обмежимося лише переліком доповідів на ці теми, щоб вказати на широкий діяпазон і всесторонність у підході до цих проблем:

I. Проблема ритму:

1) Т. Ціген: Ритм загально-філософського погляду.

2) Д. Катц: Почуття вібрації на ритм.

3) А. Ван — Шельтен: Ритм в етнологічному освітленні.

4) Г. Безеке: Про красу німецького віршу.

5) Р. Віттзак: Ритм і декламація.

6) Р. Вальтерсгаузен: Ритм в музиці.

7) Г. Принцгорн: Ритм в танку.

II. Проблема символу:

1) Е. Кассіер: Проблема символу та її значіння в філософії.

2) Р. Торнвальд: Символ в світлі етнографії.

3) Ф. Штріх: Символ в мистецтві слова.

4) В. Дрост: Форма, як символ.

5) А. Шерінг: Символ в музиці.

Почувається струнка система вже в самому розподілі тем між окремими вченими, що вказує на серйозну підготовку до конгресу та зміння його організаторів зосередити увагу десятків учених на найбільш актуальних і вимагаючих розробки проблемах.

С. Ф.

НАСЛІДКИ КОНКУРСУ НА ЮНАЦЬКИЙ РОМАН

9-го квітня 1928 року відбулось засідання Журі оголошеного ДВУ конкурсу на юнацький роман і повість. З одержаних 11 (одинадцяти) рукописів ухвалено до друку три, а з цих трьох премійовано два. Першу премію (1.500 карб.) призначено Гр. Епіку — автору повісти „Без ґрунту“, другу (500 карб.) — Олександр Соколовському — автору роману „Перші хоробрі“; до друку без преміювання ухвалено „Кучеряві дні“ І. Кириленка.

Усі інші романи й повісті знято з конкурсу, і автори можуть їх одержати або безпосередньо, або написавши листа до ДВУ з зазначенням адреси.

„ФОТО ДЛЯ ВСІХ“

Актив харківських фото-аматорів і фото-робітників минулого ще року порушив справу видання масового фото-журналу.

Принципово справу було тоді ж розв'язано, але ж практично перейшли до видання журналу лише тепер, коли за це ваялася „Роб. Газ. Пролетар“, за підтримкою зацікавлених радянських і громадських організацій і в першу чергу Наркомосвіти та ХФТ.

Журнал виходитиме починаючи з червня цього року що - місяця розміром поки - що на два друковані аркуші з численними ілюстраціями. „Фото для Всіх“ розрахований на задоволення інтересів та запитів масового фото-аматора, фото-кореспондента та фото-робітника — провадитиме роботу на основі діяльного зв'язку з читачем — індивідуальним та колективним, об'єднаним у фото-гуртки.

Редакція розпочала вже зібрання матеріалів літературних та ілюстративних і провадить переговори в справі організації редакційних представництв у Києві та Одесі — двох найбільших після Харкова осередках української фотографії. Дбаючи за як-найповніше освітлення українського фото-життя, редакція закликає всі українські фото-організації, гуртки та й окремих фото-аматорів не відкладаючи зв'язатися з нею, подати відомості про місцеве фото-життя та місцеві потреби.

Докладні відомості про стан виходу першого номеру журналу, з умовами передплати та поширення вміщені будуть на сторінках „Робітничої Газети Пролетар“.

У всіх справах що стосуються журналу „Фото для Всіх“, зголошуватися на тимчасову адресу редакції: м. Харків, Сумський пров., № 5 „Робітничої Газети Пролетар“ — „Фото для Всіх“.

ЗАКОРДОННА ХРОНІКА

* Цими днями вийдуть з друку у Берлінському видавництві „Спомини“ М. Горького.

* В Берліні у „Neus Deutsche Verlag“ вийшла німецькою мовою книга „Трансваль“ збірник новел сучасних радянських письменників.

* 70-річний Андре Жид, один з талановитих художників сучасної Франції, за останній час все частіше береться за соціальні мотиви. У „Фальшивомонетчиках“ (1926) він зовсім ширістю ставив питання про кризис молодого покоління капіталістичної Франції. В „Конго“ А. Ж. виступає проти колоніальної політики сучасної Франції.

* Луї Гюю виступив з першим своїм романом „La Maison du peuple“ (Дом народу). Цей твір носить автобіографічний характер, малюючи дитинство пролетарія, картини соціальної боротьби. Для Франції, де соціальних художників мало, видання цього роману є помітна подія.

* Німецький письменник Егон Ервін Кіш написав книгу про подорож по Радянському Союзу під назвою „Царі, попи, більшовики“. Автор надзвичайно точно та докладно описує радянське життя, малюючи лише зовнішні риси явищ. Він розповідає про патріарха, що живе в якійсь-то хаті, коло Арарата, про те, як в Баку печуть хліб і т. ін. Книжка ці-

кава та користується успіхом серед читачів Німеччини.

* Французьке видавництво Галлімара, що видає серію „Vie des hommes illustres“ (життя відомих людей) видало тепер книжку „Життя Гете“, написану проф. Ліонського університету Ж. М. Карре.

* Панаїт Істрати повернувся до Радянського Союзу й живе тепер в Одесі, працюючи над сценарієм „Гайдуки“ для ВУФКУ. Роман „Релейники Барагана“, присвячений темі селянського бунту 1907 р. у Румунії, він закінчив.

* Цими днями в Туреччині вийшла книжка - промова президента Турецької республіки Гази Мустафа Кемаль Паша про історію краю з травня 1919 р. до кінця 1927 р. Цей історичний твір розраховано на 90 аркушів.

* У селі Кнокке в Бельгії скінчився один з талановитіших романистів сучасної Англії, Вільям Лекке (William Le Queux). Він син французького дипломата, народився в 1864 році, близький приятель Еміля Золя, Жюль Верна та Андрі Бордо. Найбільшою популярністю користується його роман „Распутін“.

* Гергард Гауптман написав новий роман „Демон“, що частково друкується в „Фоссише Цейтунг“.

У Мюнхені скінчився Михайль Георг Конрад, останній з прихильників натуралізму дев'яностих років минулого сторіччя.

ВІДКРИТО ПЕРЕДПЛАТУ НА 1928 РІК
НА ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІЙ ТА КРИТИЧНИЙ
ЖУРНАЛ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СПІЛКИ ПРОЛЕТАР-
СЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ (ВУСПП)

„ГАРТ“

(ДРУГИЙ РІК ВИДАННЯ)

Редакційну колегію журналу складає:
І. КУЛИК, В. КОРЯК, І. МИКИТЕНКО, М. ДО-
ЛЕНГО, П. УСЕНКО, В. СОСЮРА, В. ЮРИНЕЦЬ

ЖУРНАЛ „ГАРТ“

об'єднує українських пролетарських пись-
менників та критиків

ЖУРНАЛ „ГАРТ“

містить художні твори, критичні, публі-
цистичні та наукові статті з різних питань
мистецтва взагалі та літератури зокрема

Адреса редакції для листування в справах рукописів —
Харків, вул. К. Лібкнехта 31, ДВУ, „ГАРТ“

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

На 12 міс.	6 крб. — коп.
„ 6 „	3 „ 25 „
„ 3 „	1 „ 75 „
„ 1 „	— „ 65 „

Окреме число 75 коп.

ПЕРЕДПЛАТУ ПРИЙМАЮТЬ:
СЕКТОР ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ ДВУ
Харків, Сергіївська площа, Московські ряди, 11
А ТАКОЖ УПОВНОВАЖЕНІ ПЕРІОДСЕКТОРУ
СКРІЗЬ ПО УКРАЇНІ

